

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

”Tykkäsin keijutarinoista ja sähköleikistä” –Draamasta opetusmenetelmä esiopetuksen ympäristökasvatukseen

Toivola, Heidi

2016 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

”Tykkäsin keijutarinoista ja sähköleikistä”
–Draamasta opetusmenetelmä esiopetuksen ympäristö-
kasvatukseen

Heidi Toivola
Sosiaalian koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2016

Toivola, Heidi

”Tykkäsin keijutarinoista ja sähköleikistä” –Draamasta opetusmenetelmä esiopetuksen ympäristökasvatukseen

Vuosi 2016

Sivumäärä 51

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön päätavoite oli tuoda draama uudeksi menetelmäksi Koskenrannan päiväkoti Amandan ympäristökasvatukseen. Päiväkoti on panostanut kestävän kehityksen mukaisiin toimintatapoihin ja ympäristökasvatukseen, mutta draama oli heille uusi tuttavuus. Opinnäytetyön tarkoitus oli tutustuttaa kasvattajia heille vieraaseen opetusmenetelmään. Teoreettisen viitekehyksen perustana ovat ympäristökasvatus ja kestävä kehitys esiopetuksessa sekä draama opetuksessa ja kasvatuksessa. Opinnäytetyön käytännön osuus toteutettiin päiväkoti Amandan luontoesiopetusryhmässä. Lapsille ohjattiin kuuden draamallisen tuokion kokonaisuus kestävän kehityksen teemalla. Tuokioilla käsiteltiin muun muassa jokamiehenoikeuksia, kestävää kulutusta ja jätteiden lajittelua.

Toimintaa arvioitiin itserefleksion sekä lapsilta ja työntekijöiltä saadun palautteen kautta. Palaute oli positiivista ja tuokiot täyttivät niille asetetut tavoitteet. Toiminnallisen osuuden jälkeen koottiin opinnäytetyön tuotos, opas, joka sisältää kaikki luontoesiopetusryhmän kanssa käytetyt työtavat. Lisäksi siinä on muita draaman työtapoja, kirjallisuusvinkkejä lisätiedon löytämiseksi sekä teoriaa draaman ohjaamisesta. Oppaan tarkoitus on auttaa kasvattajia draaman käytön aloittamisessa. Oppaasta saatiin hyvää palautetta, mutta opinnäytetyöhön ei sisälly jatkoseurantaa siitä, miten draama lähti päiväkodissa elämään ja jäikö opas käyttöön.

Toivola, Heidi

“I liked the fairy stories and electricity play” –Creating drama teaching methods for pre-schools environmental education

Year	2016	Pages	51
------	------	-------	----

The main objective of this functional Bachelor’s thesis was to introduce the drama as a new method into the Koskenrannan päiväkoti Amanda’s environmental education. The kindergarten has invested in sustainable development practices and environmental education, but drama was new to them. The purpose of the thesis was to introduce educators to an unknown teaching method. The theoretical background is based on environmental education and sustainable development for pre-school children, as well as drama in education and upbringing. The empirical part of the thesis was carried out in the nature oriented pre-school group at the Amanda kindergarten. The children participated in the process which consisted of six drama sessions with a sustainable development theme. Those sessions included among other things everyman’s right, sustainable consumption, and waste sorting.

The activity was assisted through self-assessment, as well as through feedback from the children and educators. The feedback was positive and the sessions met the objectives set for them. Based on this thesis a guide which contains all of the methods used with pre-school group was created. In addition, other methods of drama working, theory of drama and literature tips are included. The guide is intended to help educators get started with drama. The guide got great feedback, however, the follow-up on how the drama is later implemented in the kindergarten or how the guide is used falls outside the scope of this thesis.

Keywords: Drama, Environmental education, Sustainable development, Pre-schooling

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys esiopetuksessa.....	7
	2.1 Kestävän kehityksen osa-alueet	9
	2.2 Lapsen luontosuhde.....	10
3	Draama opetuksessa ja kasvatuksessa.....	11
	3.1 Prosessidraama	14
	3.2 Käsinnukke pedagogisena välineenä.....	14
4	Opinnäytetyön lähtökohdat	16
	4.1 Toimintaympäristö	16
	4.2 Tavoitteet ja arviointi.....	16
	4.3 Toimintatutkimuksellinen lähestymistapa	17
5	Draamatoiminnan toteutus.....	18
	5.1 Aistit.....	19
	5.2 Syksy ja jokamiehen oikeudet	22
	5.3 Kestävä kulutus, Keijun outo tavara osa 1.....	25
	5.4 Kestävä kulutus, Keijun outo tavara osa 2.....	28
	5.5 Jätteet ja tavaran elinkaari	30
	5.6 Energia	34
6	Oppaan teko	37
7	Opinnäytetyön arviointi.....	38
	7.1 Oma arviointi	38
	7.2 Työntekijöiden ja lasten palaute.....	41
	7.3 Tavoitteiden arviointi	43
8	Pohdinta ja johtopäätökset	44
	Lähteet	47
	Kuvat	49
	Kuviot	50
	Taulukot	51
	Liitteet.....	52

1 Johdanto

Lapsuuden myönteiset luontokokemukset ovat vahvasti yhteydessä aikuisiän hyvään luontosuhteeseen ja ympäristön kunnioittamiseen. Onnistunut ympäristökasvatus saa ihmiset ymmärtämään luonnon henkilökohtaisen merkityksen, mikä ehkäisee välinpitämättömyyttä. Pelkkä tiedon lisääminen ei aina riitä motivoimaan ihmisiä ympäristömyönteiseen asenteeseen vaan siihen tarvitaan monipuolisia kokemuksia erilaisissa ympäristöissä ja luonnosta huolehtimisen opettelua. (Parikka-Nihti & Suomela 2014.) Mielestäni maapallon elinkelpoisuuden säilyttäminen vaatii kaikkien kestävän kehityksen osa-alueiden huomioimista. Ympäristötietoisuuden kasvattamisen lisäksi tulisi huomioida myös sosiaalis-kulttuuriset näkökulmat ja lapsen kokonaisvaltainen kehittyminen.

Draamatoiminta perustuu ihmisen luontaiseen tarpeeseen leikkiä, sen avulla voi ottaa leikin vakavasti (Owens & Barber 2010, 10-11). Osallistava draama soveltuu hyvin välineeksi elämykselliseen oppimiseen ja siten myös ympäristökasvatukseen, sillä se mahdollistaa omien arvojen ja ajatusmallien pohtimisen ja kyseenalaistamisen (Hiltunen & Konivuori 2005, 16). Jo päiväkotikäisten kanssa voi hyödyntää draamakasvatusta, harjoitella itseilmaisun taitoja ja kokeilla erilaisia rooleja. Iän ja kokemuksen karttuessa voidaan rakentaa yhä pidempiä prosesseja. (Toivanen 2010.) Prosessidraaman mahdollisuudet niin vahaiskasvatuksessa kuin koulumaailmassa ovat laajat, sen avulla voi käsitellä oikeastaan mitä aiheita tahansa.

Tässä opinnäytetyössä kokeilin käytännössä draaman toimivuutta ympäristökasvatuksessa. Ohjasin Mäntsälässä sijaitsevan Koskenrannan päiväkotikäisten Amandan esiopetusryhmälle draamallisen opetuskokonaisuuden ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen teemalla. Koska yhteistyökumppaniksi valikoitui juuri luontoesiopetusryhmä, tuntui luontevalta ottaa ympäristökasvatus opinnäytetyön aiheeksi. Koen sen myös itse yhdeksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tärkeimmistä orientaatioista. Draama tuli mukaan työelämän yhteistyökumppanin toiveesta, kun kerroin sen sisältyneen opintoihini. Amanda kehittää jatkuvasti ympäristökasvatustaan ja päiväkodille on laadittu oma ympäristökasvatussuunnitelma ja kestävän kehityksen ohjelma. Luontoesiopetusryhmä on toiminut heillä syksystä 2012. Draaman hyödyntäminen opetuksessa ja kasvatuksessa oli heille vielä tutkimatonta aluetta.

Opinnäytetyön tavoite oli saada draamasta uusi väline päiväkotikäisten Amandan ympäristökasvatukseen. Käytännön toteutus eli draamatuokioiden ohjaus tapahtui syksyllä 2015, kolmen viikon aikana. Kokonaisuus muodostui kuudesta tuokiosta, jotka pidettiin aamupäivisin kunkin viikon maanantaina ja tiistaina. Käsitelimme erilaisia kestävän kehityksen aihepiirejä kierrätyksestä energiansäästöön ja jokainen aihe liitettiin lapsille tutun käsinukkeahmo Pöllövaarin elämään. Kaksi ohjaamistani tuokiosta perustui valmiiseen draamaohjelmaan ”Keijun outo tavarat”, joka käsittelee kestävää kulutusta satumaailman tapahtumien avulla.

Tämän opinnäytetyön keskeiset käsitteet ovat siis draama, ympäristökasvatus, kestävä kehitys sekä esiopetus. Raportti alkaa teoriapohjan kuvauksella eli näiden käsitteiden avaamisella. Teorian jälkeen kuvaan opinnäytetyön lähtökohdat, joihin sisältyy toimintaympäristö, tavoitteet ja arviointi sekä toimintatutkimuksellinen lähestymistapa. Seuraavaksi kerron draama-toiminnan toteutuksesta ja oppaan teosta, jonka jälkeen arvioin opinnäytetyön onnistumista. Viimeinen luku on pohdinta ja johtopäätökset. Opinnäytetyön tuotos, opas draaman käyttöön, löytyy viimeisestä liitteestä.

2 Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys esiopetuksessa

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ympäristökasvatuksen sanotaan tarjoavan lapsille luontokokemuksia, mahdollisuuden tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin sekä havainnoida ympäristöä eri aistein ja havaintovälinein. Havainnoista keskustellaan ja harjoitellaan tiedon hankintaa ja luokittelua, luontoon liittyviä käsitteitä ja syysseuraus suhteita. Tutustumalla luonnonsuojeluun ja ohjaamalla lapsia ympäristöstä huolehtimiseen luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle. Esiopetuksessa huomioidaan kestävä elämäntavan kaikki ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Kuluttajakasvatusta toteutetaan tarkastelemalla lasten kanssa heihin kohdistuvaa mainontaa ja pohtimalla kohtuullisen kulutuksen merkitystä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.) Perusopetuslain mukaan esiopetuksen kuuluu tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen (Perusopetuslaki 628/1998, 2§).

Mäntsälän kunnan esiopetuksessa pyritään herättämään lapsen kiinnostus luontoa kohtaan ja kehittämään oppimaan oppimisen taitoja. Ympäristö- ja luonnontietokasvatus perustuu tutkivaan lapseen monimuotoisessa elinympäristössä, johon kuuluvat luonto ja rakennettu ympäristö sekä niiden ilmiöt ja kulttuuri. Lapsen on koettava elinympäristönsä turvalliseksi ja kiinnostavaksi, jotta hänelle kehittyy myönteinen minäkuva ja myönteinen suhde ympäristöön. Esiopetuksessa mahdollistetaan luonnossa liikkuminen ja ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan ympäristöä. Lasta myös rohkaistaan ongelmanratkaisuun sekä vastuunottoon omista valinnoista ja teoista suhteessa ympäristöön. (Mäntsälän kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma 2011.)

Päiväkoti Amandan ympäristökasvatussuunnitelmassa tavoitteeksi määritellään lapsen luontosuhteen luominen ja vahvistaminen. Se tarkoittaa, että lapsi tuntee luonnon monimuotoisuutta ja oppii kunnioittamaan ja suojelemaan sitä. Lapsi havainnoi luontoa eri aistein, saa monipuolisia, esteettisiäkin, kokemuksia luonnosta ja kokee luonnon turvallisenä liikunta-, leikki-, tutkimis- ja oppimisympäristönä. Tavoitteena on, että lapsi omaksuu näkemiään kestävä kehitystä edistäviä toimintatapoja sekä tuntee osallisuutta ja mahdollisuuksia vaikuttaa. (Okko-Pajula 2015.)

Ympäristökasvatus on kasvatusta, jonka tavoitteena on saada ihmiset tiedostamaan riippuvuutensa ympäristöstä sekä lisätä ympäristömyönteisiä asenteita. Vieraantumisen ja välinpitämättömyyden välttämiseksi tulisi ymmärtää ympäristön henkilökohtainen merkitys. Tässä auttaa kontakti rakentamattomaan luonnonvaraiseen ympäristöön. Tutkimusten mukaan pelkkä tietojen lisääminen ei riitä tuottamaan tarpeeksi huolta ympäristöstä tai taitoja ympäristön tilan parantamiseksi. Siksi olisikin tärkeää jo varhaislapsuudessa saada kokemuksia erilaisista ympäristöistä sekä oppia tietoja ja taitoja ympäristön hoitamisesta ja suojelusta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 18, 20.) Unesco on määritellyt ympäristökasvatukselle viisi tavoitetta: auttaa tiedostamaan ympäristön kokonaisuus ja sen ongelmat, hankkimaan tietoa niistä, selkiyttämään asenteita ja arvoja suhteessa ympäristöön, hankkimaan taitoja ympäristöongelmien tunnistamiseksi ja ratkaisemiseksi sekä tarjota mahdollisuus aktiiviseen osallistumiseen (Cantell 2004, 60).

Kestävän kehityksen tärkein tavoite on säilyttää maapallon elinkelpoisuus. Tavoite ei kosketa vain omaa sukupolveamme, vaan luonnon ja ihmisen välinen tasapaino on lähtökohta myös tulevaisuuden hyvinvoinnille. Kestävään kehitykseen kuuluu ekologisen osa-alueen lisäksi myös taloudellinen ja sosiaalis-kulttuurinen kestävyys, minkä voi ajatella tuovan perinteiseen ympäristökasvatukseen vahvemman sosiaalisen, osallistavan ja yhteiskunnallisen näkökulman. Ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen käsitteiden käyttö on kuitenkin sekavaa. Joidenkin mielestä käsitteet ovat rinnakkaisia ja sisältävät painotuseroja, toiset taas ajattelevat niiden olevan sisäkkäisiä. Ympäristökasvatuksella ja kestävän kehityksen kasvatuksella on kuitenkin yhteinen pyrkimys ympäristötietoisemmiksi kasvavista ihmisistä. Ympäristötietoisuuteen sisältyy ympäristöön liittyvät tiedot ja taidot, positiiviset asenteet ja motivaatio toimia ympäristömyönteisesti. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 21-22; Suosalo, Tavasti, Kreeke, Lehti & Vannucchi 2008, 12.)

Osallisuuden kokemuksella on keskeinen rooli toimivassa ympäristökasvatuksessa. Osallisuus tarkoittaa yksilön omaa kokemusta päättämisestä ja asioihin vaikuttamisesta sekä tästä syntyvää sitoutumista. Se on kokemus omien kykyjen riittävydestä, oman roolin merkityksellisyydestä ja vastuun saamisesta. Osallistuminen taas on aktiivista mukana oloa ilman tunnetta omasta merkityksellisyydestä toiminnassa. Osallisuuden tunteen perustana voidaan pitää dialogista vuorovaikutusta. Osallisuus syntyy aina vuorovaikutuksessa toisiin. Lapsen oikeutta osallisuuteen painotetaan niin YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa kuin Suomen lainsäädännössäkin. Lapsen on tärkeää saada olla aktiivinen toimija, jota kuullaan ja jonka näkökulma otetaan huomioon. Osallisuuden kautta lapsi oppii hallitsemaan ajatteluaan ja toimintaansa sekä kantamaan vastuuta asioista. Se kehittää myös toisen ihmisen näkökulman huomioimista ja kompromissien tekoa. Kun lapselta kysytään mielipidettä, hän oppi esittämään ja ikätasonsa mukaisesti myös perustelemaan sen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 47-54.)

2.1 Kestävän kehityksen osa-alueet

Lapsiin panostaminen on kansantaloudellisesti kannattavaa, joten varhaiskasvatus on jo sinänsä kestävä kehitystä edistävää toimintaa. Taloudellinen kestävyys varhaislapsuudessa tarkoittaa ympäristöä säästävien käytäntöjen kuten kierrätyksen, säästäväisyyden ja korjaamisen opettelua. Lapset voivat harjoitella vastuullista kuluttamista kierrättämällä leluja, kirjoja ja vaatteita, huolehtimalla hyvin tavaroistaan ja tekemällä itse. Välillä voidaan myös leikkiä ilman leluja ja tutustua yhdessä luonnonmateriaaleihin. Ekologinen kestävyys kulkee käsikkäin taloudellisen ulottuvuuden kanssa, sillä se on luonnonvarojen kestävä käyttöä. Se turvaa luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden säilymistä. Ekologisesti kestäväan toimintaan kuuluu veden ja sähkön säästäminen, jätteiden vähentäminen sekä kestävä materiaali- ja ruokavalinnat. Maapallon ilmiöitä tarkkailemalla hahmotamme olevamme osa luonnon kokonaisuutta, johon kuuluvat niin kasvit ja eläimet kuin eloton luonto ja ilmastokin. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 41, 44; Suosalo ym. 2008, 12)

Sosiaalinen kestävyys on kaikkien ihmisten hyvinvointia ja toisista ihmisistä välittämistä. Siinä on keskeistä ihmisoikeuksien kunnioittaminen, yhteenkuuluvuuden tunne sekä syrjinnän ja väkivallan ehkäiseminen. Lapsen arjessa sosiaalisesti kestävä kehitystä edistävät turvalliset ihmissuhteet ja kasvuympäristö, osallisuus yhteisön toimintaan sekä toisen huomioimisen ja hyvien tapojen opettelu. Ympäröivään yhteiskuntaan liittyminen ja kokonaisvaltainen toiminta ovat oppimisen ja kasvun kannalta merkityksellisiä seikkoja. On tärkeää, että lapsi saa kokemuksen toimintansa merkityksestä yhteisössä, sillä niin hän oppii osallistumaan. Sosiaaliseen kestävyysreen voidaan liittää myös kulttuurillinen näkökulma tai ne voidaan katsoa omiksi osa-alueikseen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 37-38.)

Kulttuuriseen kestäväan kasvatukseen kuuluvat niin luonnonperintö kuin ihmisen rakentama kulttuurinen ympäristö. Päiväkodin arjessa kulttuurinen kestävyys on omaan suomalaiseen kulttuuriin tutustumista sekä vuorovaikutusta muiden kulttuurien kanssa. Kulttuurisiin juuriimme kuuluvat sadut metsän eläimistä ja taruelloista. Satujen ja draaman kautta on mahdollista siirtää kulttuuriperinnettä, harjoitella elämänhallintaa ja päätöksentekoa sekä pohtia oikeaa ja väärää. Omien juurien tunteminen auttaa luomaan omaa identiteettiä ja tasapainoista suhdetta muihin ympäristöihin. Tarvitaan kasvatusta suvaitsevaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen aikuisen mallin kautta. Luovuuden ja moninaisuuden kunnioittaminen sekä vuorovaikutuksen edistäminen ovat keskeistä kulttuurisessa kestävydessä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 39-40.)

2.2 Lapsen luontosuhde

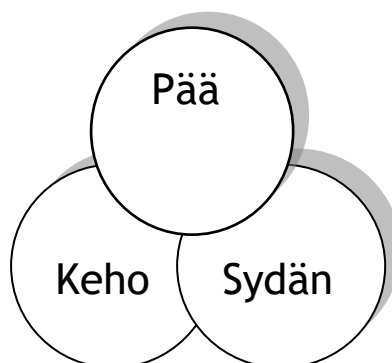
Tarkasteltaessa lapsen suhdetta luonnonmukaiseen ympäristöön ja siellä tapahtuvien ilmiöiden ymmärrykseen käytetään usein käsitettä luontosuhde. Ihminen on yhteydessä niin ulkomaailmaan kuin omaan kehoonsa aistien avulla. Aistikokemuksilla taas on yhteys tunnemaailmaan ja sitä kautta myös ympäristöherkkyyteen, joka luo pohjan ympäristö- ja luontosuhteelle. Positiivinen luontosuhde syntyy siis kokemusten, elämysten ja havaintojen pohjalle. Luonnonvaraisessa ympäristössä lasten liikunnan määrä moninkertaistuu, karkeamotoriset taidot kehittyvät, keskittymiskyky paranee ja itsenäisyys ja omatoimisuus lisääntyvät kuin huomaamatta. Elämysten ja kokemusten avulla kasvavat lasten yhteenkuuluvuuden tunne, kyky huolehtia toisista ihmisistä ja ympäristöstä sekä sietää pettymyksiä. Lapsuus on otollisinta aikaa ympäristöherkkyyden muodostumiselle, sillä mitä hän oppii pienenä arvostamaan ja rakastamaan sitä hän ei halua aikuisenakaan tuhota. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 68.)

Ympäristömyönteisen toiminnan taustalla vaikuttavat itsetunto, usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunne ympäristöä ja sosiaalista yhteisöä kohtaan. Lisäksi ympäristöasenteita tutkittaessa on havaittu vahva yhteys lapsuuden myönteisten luontokokemusten ja aikuisiän ympäristöstä huolehtimisen välillä. On siis tärkeää saada lapsuudessa kokemuksia luonnonympäristössä leikkimisestä, sillä positiiviset ympäristöasenteet kasvavat merkittävien ympäristökokemusten ympärille. Oppiminen kiinnittyy omiin kokemuksiin ja toimintaan. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 25.)

Oppiminen ja toiminta ympäristössä, ympäristöstä ja ympäristön puolesta ovat kaikki tärkeitä ympäristökasvatuksen osa-alueita. Toiminta ja kasvatus ympäristössä haastavat kasvattajan pohtimaan, missä päiväkotipäivän aikainen lapsen kasvu ja kehitys tapahtuvat. Lapsen luovuutta ja monipuolista kehitystä ruokkivat asfalttipihaa monipuolisemmat alueet, jotka antavat aisteille virikkeitä. Oppiminen ympäristöstä ei tarkoita lasten kuormittamista ympäristöongelmilla vaan mahdollisuuksia luontaisiin kiinnostuksen kohteisiin tutustumiseen ja empatian kokemuksiin esimerkiksi eläimistä huolehtimalla. Ympäristön puolesta toimimaan oppiminen perustuu varhaiskasvatuksessa pitkälti mallioppimiseen. Olisi hyvä, jos koko varhaiskasvatyksikkö noudattaisi yhteisiä toimintatapoja ympäristön hyväksi. Myös vanhemmat voi haastaa mukaan pohdintoihin mallioppimisesta ja ympäristöystävällisistä toimintatavoista. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 26-27.)

Ympäristökasvatuksessa tulisi huomioida lapsen kokonaisvaltainen kehittyminen. Tässä auttaa kesyp-mallin (kuvio 1.) mukainen kehon, sydämen ja pään monipuolinen huomioiminen. Kehollisuus tarkoittaa tässä toimintaa ympäristössä ja sen hyväksi. Sydän merkitsee tunnepohjaista sitoutumista, kiinnostusta, välittämistä ja halua huolehtia ympäristöstä ja siellä elävistä. Pää taas viittaa ympäristöä koskeviin tietoihin, tiedonkäsittelytaitoihin ja arviointikykyyn.

Positiivinen suhde luontoon vahvistuu hyvää oloa tuottavilla kokemuksilla sekä havaitsemisen, ihastelun, löytämisen ja keksimisen tunteilla. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 28-29.)

Kuvio 1: Kesyp-malli

3 Draama opetuksessa ja kasvatuksessa

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa esiopetuksen tehtäväksi määritellään lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytysten edistäminen. Opetus suunnitellaan ja toteutetaan lapsilähtöisesti ja niin, että se vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestä oppijana. Erilaisissa oppimisympäristöissä toimiminen laajentaa lasten osaamista eri tiedon- ja taidonaloilla. Lasten arvostusta ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan kohtaan pyritään lisäämään tarjoamalla monipuolisia tilaisuuksia vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojen vahvistamiseen. Draamakasvatuksen kautta lapsia voi rohkaista itseilmaisuuksiin erilaisten harjoitusten ja leikin avulla. Näin lapset saavat kokemuksia monimuotoisesta leikkimisestä ja viestinnästä kehon ja kielen avulla. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.)

Esikouluikäinen lapsi on kokeilunhaluinen ja utelias. Hän haluaa koetella kykyjään ja iloitsee onnistumisista, mutta voi olla samalla myös kovin itsekriittinen ja hävetä epäonnistumisistaan. Kouluiän lähestyessä kavereiden hyväksyntä tuntuu lapsesta tärkeältä. On olennaista saada kokemuksia hallinnan ja onnistumisen tunteesta; osaan taidoillani ratkaista erilaisia tilanteita. Tässä iässä lapset pohtivat elämän peruskysymyksiä, kuten syntymää ja kuolemaa. Aikuinen tukee lapsen oppimisen halua vastaamalla tämän kysymyksiin rehellisesti ja huomioiden lapsen ikätason. Lasten empatia alkaa kehittyä ja itsekeskeisestä ajattelusta aletaan vapautua. Lapsi pystyy pikkuhiljaa vaihtamaan näkökulmaansa ja ottamaan toisen roolin. Myös vuorovaikutustaidot alkavat olla hyvin kehittyneet ja lapsi osaa puhua vuorotellen ja keskittyä kuuntelemaan toisen puhetta. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2011.)

Roolileikit ovat lapsille tyypillisiä leikkejä koko esiopetuksen ajan ja vielä pitkään sen jälkeenkin. Lapsen kehittyvä empatiakyky mahdollistaa draamassa käytettävän roolityöskentelyn. Koska leikkeihin on tullut juonen kehittelyä, vastavuoroisia rooleja ja aikuismaisempaa kielenkäyttöä, voidaan siirtyä pidempien, useammilla kerroilla jatkuvien draamaprosessien työstämiseen. Monipuolisen draamatyöskentelyn mahdollistavat myös kaverisuhteissa opitut toisen huomioon ottamisen taidot ja aiempaa kehittyneempi ilmaisukyky, muisti ja sanavarasto. Lapset osaavat myös kehittää ratkaisuja aiempaa itsenäisemmin. (Toivanen 2010.)

Owens ja Barber käyttävät draaman ja teatterin määritelmänä tällaista toteamusta: ”Merkitysten synnyttäminen ja jakaminen on kamppailua, joka tapahtuu esittäen.” Oleellista on, että tämä merkitysten synnyttäminen perustuu sosiaaliseen ja kollektiiviseen leikkiin. Esittämällä taas tarkoitetaan tässä tekemistä ”ikään kuin”, ”entä jos” tai ”tää olis nyt...”. Ihmiset toimivat kuin olisivat joku toinen, jossain muualla ja jotain olisi juuri tapahtunut tai tapahtumaisillaan. Draamatoiminnan on siis tarkoitus synnyttää ja tutkia asioiden merkityksiä. Joskus osallistujat sopivat käsittelevänsä niitä vain ryhmän kesken ja tosin taas päätetään jakaa nämä merkitykset esityksenä toisille, itse prosessista ulkopuolisille. (Owens & Barber 2010, 12.)

Draama yhdistää todelliset ja kuvitteelliset maailmat, tarjoaa mahdollisuuden ajatella itsestä, muista ja maailmasta uusin tavoin. Se haastaa erilaisten tilanteiden ja roolien kautta katselemaan elämää uudella tavalla ja pohtimaan arvoja ja ihmissuhteita. Se lisää ymmärrystä antamalla tilaisuuksia kokeilla erilaisia vaihtoehtoja. (Hiltunen & Konivuori 2005, 15-16.) Juuri herättely arvopohdintaan ja mahdollisuus maailman tarkasteluun useista näkökulmista tekee draamasta oivan välineen ympäristökasvatukseen, sillä luontomyönteinen asenne perustuu pitkälti arvokasvatukseen. Draaman maailman voi ajatella oppimisympäristönä, jossa on sallittua kokea ja kokeilla myös sellaisia ajatuksia, tunteita ja ilmaisuja, jotka eivät ole arkipäivässä mahdollisia (Heikkinen 2010).

Draaman avulla voidaan edistää laadullista oppimista, mikä on vastakohta opittavien asioiden toistamiselle ja pinnalliselle omaksumiselle. Oppimistyylejä on monenlaisia, mutta pelkkään tietoon ja sen toistamiseen turvautuminen saattaa tukahduttaa yksilön oman halun oppia. (Owens & Barber 2010, 10-11.) Kun saa itse osallistua ja tehdä, asiat jäävät huomattavasti paremmin mieleen. Draaman vahvuus on kyky liikuttaa ja muuttaa ihmisiä sekä vahvistaa ja kyseenalaistaa heidän arvojaan. Se pyrkii mahdollistamaan kulttuurin ja tiedon tutkimisen symbolisella tasolla niin, että tiedot ja taidot voi siirtää elämismaailmaan. Sekä yhteisiä että henkilökohtaisia kysymyksiä voi käsitellä turvallisella tavalla. (Heikkinen 2010.)

Draaman käyttöä opetusmenetelmänä voi perustella inhimillisellä tarpeella leikkiä eli käsitellä merkityksiä symbolisen toiminnan kautta kuvitteellisesti ja eri taidemuotoja käyttäen. Tätä tarvetta tulisi hyödyntää antamalla mahdollisuus ottaa leikki vakavasti. Näin tarjotaan todellinen mahdollisuus oppia tilanteesta ja nauttiakin siitä. Draamatyöskentelyn on myös toistuvasti nähty toimivan sellaistenkin ryhmien kanssa, joiden ikä tai valmiudet herättävät ohjaajissa aluksi skeptisyyttä. Draama on kuitenkin toiminut motivoivana tekijänä ja todella vaikuttanut osallistujiinsa. Draamaprosessi voi parhaimmillaan olla voimaannuttava. (Owens & Barber 2010, 10-11.)

Draamatyöskentelyn suunnitteluun ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa. Tarvittavan suunnittelun määrä ja tapa riippuu ohjaajan ja ryhmän kokemuksesta. Ennakkosuunnittelu antaa turvaa aloittelevalle draamaohjaajalle ja saa hänet tuntemaan olonsa rentoutuneemmaksi kuin tilanteessa, jossa sisällön ja käsitteilytavan valinta jätetään kokonaan ryhmän päätettäväksi. Käytännössä suunnitelmaan kuitenkin sisältyvät ainakin:

- selkeät tavoitteet ryhmälle ja draamatoiminnalle
- tarkoituksenmukainen ja innostava sisältö kyseiselle ryhmälle
- tarvittavat välineet ja materiaalit
- tilanne, jossa tehdään sopimus ryhmän ja opettajan välille
- selkeä impulssi työskentelyn aloittamiseen ja kiinnostuksen vangitsemiseen
- useita erilaisia työtapoja ja tehtäviä
- sopivat arvioinnin tavat.

(Owens & Barber 2010, 15-20.)

Draamatyöskentely etenee seuraavan rakenteen mukaan: Virittäytyminen, aiheen käsittely yleisellä ja henkilökohtaisella tasolla sekä lopetus. Virittäytyminen on tärkeä vaihe, joka pitää sisällään tutustumis- ja lämmittelyharjoituksia. Sen tehtävänä on ikään kuin toimia johdantona draamatyöskentelyyn, herättää kiinnostus ja luoda tunnelmaa sekä tarpeen mukaan joko rauhoittaa ja auttaa keskittymään tai antaa ryhmälle energiaa. Aiheen käsittelyssä edetään usein yleiseltä omakohtaiselle tasolle. Kestävän kehityksen tavoitteita palvelevassa vihreässä draamassa oppiminen perustuu hätkähdykselle, reflektiolle ja vaihtoehtoisten toimintamallien etsimiselle. Lopetuksen rooli on yhtä tärkeä kuin aloituksenkin. Siinä kootaan tapaamisen antia ja kerrotaan ääneen tunnelmia ja ajatuksia. (Hiltunen & Konivuori 2005, 30.)

Draamatyöskentelyn arvioinnissa on hedelmällisempää ja oleellisempää keskittyä ohjaajan itsearviointiin ja oppimistilanteen arvioimiseen kuin osallistujan arviointiin. Ohjaajan on hyvä tarkastella ohjauskäytäntöjensä muutoksia, asenteita ja toimintatapoja sekä taustalla olevia periaatteita. Näin päästään käsiksi omaan työn teon tapaan ja sen perusteisiin. Arvioinnin

edellytyksenä on kyky olla rehellinen itselleen sekä pyrkimys oman toiminnan ja oppimisprosessin kehittämiseen. (Hiltunen & Konivuori 2005, 95-96.)

3.1 Prosessidraama

Draamakasvatuksen lajeista prosessidraama soveltuu hyvin muiden oppiaineiden opettamiseen. Se on osallistavaa draamaa kuten forum-teatteri ja työpajateatterikin. Prosessidraamassa ei ole ulkopuolista yleisöä vaan ryhmä yhdessä ohjaajan kanssa tutkii asioita, leikkii niillä ja etsii ja luo merkityksiä. (Heikkinen 2010.) Osallistujat toimivat vuoroin rooleissa, vuoroin omana itsenään. He oppivat kokemuksellisesti toimimalla ja pohtimalla. Prosessidraama on opetusmenetelmä, jonka juuret löytyvät teatteritaiteesta. Se on moniulotteinen draamallinen kokonaisuus, joka koostuu useista tarkoituksenmukaisesti käytetyistä työtapoista. Tapahtumien laukaisijana on esimerkiksi aiheeseen liittyvä kehystarina tai kuva. (P. & T. Sinivuori 2007; Toivanen 2010.)

Ohjaaja voi käyttää prosessidraaman perustana suljettua tai avointa käsikirjoitusta, joka on joko itse keksitty tai valmis (Toivanen 2010). Käsikirjoitusta kutsutaan myös nimellä draamaohjelma. Kuten Toivanen toteaa, suljettu prosessidraama soveltuu hyvin pienille lapsille ja aloittelevalle ohjaajalle, sillä siinä työskentelyn vaiheet on suunniteltu etukäteen. Näin ollen lasten tuottamat ratkaisut eivät vaikuta toiminnan muotoon vaan lähinnä sen sisältöön. Avoimessa prosessidraamassa taas kokonaisuus ei ole niin ennalta määrätty vaan ryhmän valinnat vaikuttavat niin aiheen valintaan kuin työskentelyn etenemiseen. Tämä vaatii ohjaajalta kokemusta draamatyöskentelystä ja erilaisten työtapojen käytöstä. Kokenut ryhmä voi myös itse ehdottaa kuhunkin tilanteeseen soveltuvia työtapoja. (Toivanen 2010.)

Prosessidraamaa voidaan käyttää, kun halutaan etsiä ratkaisuja tai vaihtoehtoja ongelmiin tai ideoita käsiteltävään aiheeseen. Ohjaaja on suunnitellut etukäteen draamaprosessin rakenteen ja toimii vuoroin ohjaajana, havainnoitsijana tai roolissa osana yhteistä draamallista tilannetta. Prosessin tulosta ei kuitenkaan voi ennustaa etukäteen tai toistaa, mikä tekee siitä mielenkiintoista. Sen avulla on mahdollista vaikuttaa kasvatuksellisesti lasten asenteisiin ja ennakkoluuloihin. (P. & T. Sinivuori 2007.) Draamaprosessi voi kestää vai yhden oppitunnin tai se voi jatkua useana päivänä vaikkapa kerran viikossa (Toivanen 2010).

3.2 Käsिनukke pedagogisena välineenä

Käsínuken käyttö sopii erityisen hyvin esiopetukseen, sillä sen avulla on helppo kiinnittää lasten huomio, auttaa heitä keskittymään ja havainnollistaa opeteltavia asioita. Käsínuken myötä opettajan roolista tulee kannustava ja ohjaava. Käsínuken käyttö opetuksessa perustuu ajatukseen laadullisesta oppimisesta ja myönteisestä ympäristöstä. Hauskaksi ja kiinnostavak-

si koettu opetus innostaa ja auttaa oppimaan. Käsinukkea voi käyttää niin tieto-, taito- kuin asennetavoitteidenkin saavuttamiseen. Se voi välittää perustietoja dramatisoimalla eri aiheiden oppimateriaaleja; eri tarkoituksiin voi olla omat nukkensa. Nukke voi auttaa sosiaalisten taitojen, kuten kuuntelutaidon, suullisen ilmaisun ja toisten huomioimisen taidoissa. Nukke rohkaisee arempiakin lapsia pukemaan ajatuksensa sanoiksi ja sen avulla voidaan käsitellä kysymyksiä, jotka eivät muuten tulisi esille. Käsinuken avulla on myös mahdollista luoda tilanteita, jotka auttavat lapsia rakentamaan eläytyvää maailmankuvaa ja empaattista asennetta toisiin ihmisiin. (Torén 2000.)

Käsinuken käytössä tärkeä tekijä on tekniikka. Nuken käyttäjä saa hahmon elämään ja luo sen persoonallisuuden. Hänen on hallittava kädenliikkeensä ja muistettava kyseiselle hahmolle luontainen liikkumatapa. Huomiota on kiinnitettävä myös selkeään ja rauhalliseen kielenkäyttöön sekä tarinan sopivaan sisältöön ja keston. Nuken käyttäjän on muistettava olla spontaani ja tarttua niihin arvokkaisiin tilanteisiin, joissa ryhmä osallistuu keskusteluun oman mielikuvituksensa turvin. Käsinuken käyttäjän asenne ja innostus välittyvät katsojalle, joten on hyvin tärkeää, että aikuiset ottavat nukken tosissaan. Lapset tietävät, ettei nukke ole elävä kuten oikeat ihmiset ja eläimet, mutta siitä voi silti halutessaan tehdä sellaisen. Käsinukke vetoaa lapsen kykyyn kuvitella ja antaa mahdollisuuden vahvistaa lapsen luovuutta ja mielikuvitusta. (Torén 2000.)

Eläinhahmot soveltuvat hyvin esiopetukseen. Niiden käyttö käsinukkena on luontevaa, sillä eläimet puhuttelevat lapsia ja vetoavat heidän tunteisiinsa. Lapset puhuvat eläinnukeille mielellään. Käsinukkehahmojen on hyvä olla sellaisia, joita esiintyy lasten elinympäristössä: kotieläimiä ja yleisimpiä metsäeläimiä. Eläinnukeista on luonnollisesti apua ympäristökasvatuksessakin. Esimerkiksi pöllöistä puhuttaessa on hyvä ottaa mukaan pöllönukke puhetta konkretisoimaan. Eläinten ominaisuuksiin perehtymisestä tulee hauskeempaa, kun lapset saavat nähdä ja kosketella eläimiä. Myös erilaiset satuhahmot kuten peikot ja keijut ovat käyttökelpoisia ympäristökasvatuksessa. Lapset voivat neuvoa nukkeja asioissa joita osaavat ja hahmot voivat kertoa luonnosta ja elämästään siellä sekä opettaa havainnoimaan eläimiä ja kasveja. (Torén 2000.)

Opinnäytetyöni toteutukseen osallistuneella luontoesiopetusryhmällä on oma käsinukkepöllö. Käsinukke nimeltä Pöllövaari oli ryhmälle entuudestaan tuttu hahmo. Pöllövaari muun muassa kiertää syksyisin lasten kodeissa tarkkailemassa heidän ekotekojaan. Hän on pidetty hahmo, joka sopi hyvin mukaan myös ohjaamiini tuokioihin. Kaikki kuusi toimintakertaa muodostivat kokonaisuuden, liittyen aina jotenkin Pöllövaarin kotimetsään ja hänen ystäviinsä. Näin toiminnalle muodostui taustatarina, joka kuljetti ryhmää kolmen viikon ajan ja sitoi yhteen erilaiset teemaan liittyvät aiheet. Tutun hahmon kanssa ryhmän henkilökunnan on helppo jatkaa siitä, mihin minä jäin.

4 Opinnäytetyön lähtökohdat

4.1 Toimintaympäristö

Koskenrannan päiväkoti Amanda on avattu 1990 ja siinä on tällä hetkellä viisi lapsiryhmää 1-6-vuotiaille lapsille. Alle 3-vuotiaita on yhden ryhmän verran, lisäksi on kaksi kokopäiväryhmää ja yksi osapäiväryhmä 3-5-vuotiaille sekä luontoesiopetusryhmä. Päiväkoti sijaitsee Mäntsälän keskustan läheisyydessä, oman monimuotoisen pihan ympäröimänä. Päiväkodin käytössä on myös läheinen metsikkö jylhine kuusineen ja siellä oleva kota, joka toimii luontoesiopetusryhmän tukikohtana. (Okko-Pajula 2015, Okko-Pajula 2013.)

Luontoesiopetusryhmässä on 14 lasta, jotka kokoontuvat aamuisin ensin päiväkodilla ja lähtevät sitten kolmena päivänä viikossa kodalle viettämään päivää leikkien, liikkuen ja oppien. Kodalla myös syödään lounas ja pidetään pieni ruokalepo, mutta iltapäivällä välipalan aikaan palataan taas takaisin päiväkodille. Kodalla vietettyjen päivien lisäksi luontoesikoululaiset tekevät metsäretkiretkiä myös kauemmas. (Okko-Pajula 2015, Okko-Pajula 2013.) Toimintaa ohjaavat kasvatussuunnitelmien lisäksi lasten tekemät luontohavainnot.

Ohjaamieni draamallisten tuokioiden toimintaympäristö oli luontoesiopetusryhmän kotaa ympäröivä metsikkö. Metsähän on mitä luontevin paikka ympäristökasvatuksen toteuttamiselle ja tuokioiden ajankohdaksi valikoitui aamupäivä, jolloin koko ryhmä oli todennäköisimmin paikalla. Kodan edustalla on pieni aukio, jolle muodostimme piirin aina tuokion alussa. Lapsilla oli omat istuinalustat, joita voimme tarvittaessa käyttää. Ympäröivää luontoa aistimme ja hyödynsimme toiminnan aikana eri tavoin. Pienryhmäharjoituksia varten oli hyvin tilaa hajaantua vähän kauemmas toisista suunnittelemaan. Runsaskuusinen metsä tarjosi myös paljon käpyjä leikkejä varten ja puita oli mahdollista käyttää niin merkkipaaluina kuin lavasteinakin.

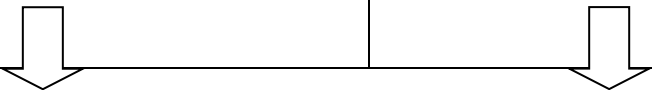
4.2 Tavoitteet ja arviointi

Opinnäytetyöni kokonaistavoite oli draaman tuominen uudeksi menetelmäksi päiväkoti Amandan ympäristökasvatukseen. Toiminnan tavoitteet liittyivät ympäristö- ja draamakasvatuksen tavoitteisiin ja henkilökohtaiset tavoitteet ammatilliseen kasvuuni. Tarkoitukseni oli myös tehdä opinnäytteen tuotoksesta sellainen, että voisin hyödyntää sitä omassa tulevassa työssäni lastentarhanopettajana.

Toiminnan tavoitteiden toteutumista arvioin päiväkirjatyyppisesti jokaisen tuokion jälkeen täyttämäni arviointilomakkeen (liite 2) avulla. Arviointiin osallistuivat myös luontoesiopetusryhmän lapset ja aikuiset. Työntekijöiltä sain palautetta niin suullisesti kuin kirjallisesti. Las-

tentarhanopettaja täytti arviointilomakkeen (liite 3) jokaisen tuokion jälkeen. Lapsilta kysyttiin palautetta suullisesti tuokioiden jälkeen sekä prosessin päätyttyä. Ammatilliseen kasvuun liittyviä tavoitteita arvioin yksin ja yhdessä ryhmän lastentarhanopettajan kanssa. Hyödynsin tässä arviointilomakkeita ja prosessin jälkeen käytyä arviointikeskustelua.

TAVOITE	ARVIOINNIN MITTARI
Toiminnan tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> - luontosuhteen edistäminen - kestävän kehityksen mukaisten toimintatapojen harjoittelu - ilmaisullisten valmiuksien kehittäminen - positiivisten oppimiskokemusten luominen 	Arviointilomake/oppimispäiväkirja Työntekijöiden palaute Lasten palaute
Omat tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> - kehittyä lasten ohjaamisessa - kehittyä draaman suunnittelussa ja ohjaamisessa - oppia lisää ympäristökasvatuksesta 	Arviointilomake/oppimispäiväkirja Työntekijöiden palaute
	
Kokonaistavoite: Draaman tuominen uudeksi menetelmäksi päiväkodin ympäristökasvatukseen	

Taulukko 1 Tavoitteet

Opinnäytetyölle on haettu ja saatu tutkimuslupa Mäntsälän kunnalta. Luontoesiopetusryhmään kuuluvien lasten vanhemmilta on myös kysytty kirjallisesti lupa lasten osallistumisesta opinnäytetyöhöni. Annoin lupakirjeet ryhmän työntekijöille, jotka jakoivat ne sitten vanhemmille ja palauttivat täytettyinä minulle toiminnan alkaessa.

4.3 Toimintatutkimuksellinen lähestymistapa

Tutkimusta ohjaa perinteisesti halu saada tietää, miten asiat ovat. Toimintatutkimuksella taas ei haluta löytää tietoa vain tietämisen vuoksi vaan palvelemaan käytänteiden kehittämistä. Sitä ohjaa halu tietää, miten asiat voisi tehdä paremmin. (Heikkinen 2015.) Koska haluan opinnäytetyölläni tuoda olemassa olevaan toimintaan uusia näkökulmia ja olla itse tekemässä tätä interventiota, on toimintatutkimuksellinen ote luonteva valinta. Kuten Heikkinen (2015) toteaa, toimintatutkimuksessa tutkija ei siis ole niinkään ulkopuolinen tarkkailija vaan muutokseen tähtäävä aktiivinen osallistuja. Käytäntö ja teoria kulkevat toimintatutkimuksessa erottamattomina, ne nähdään saman asian eri puolina. Ihminen toimii

järjen, jonkinlaisen teoreettisuuden, ohjaamana, mutta tämä tieto on usein hiljaista piilevää tietoa. Toimintatutkimus tavoittelee myös tämän hiljaisen tiedon esiin nostamista ja toiminnan taustojen tiedostamista. (Heikkinen 2015.)

Toimintatutkimuksen ytimessä on oppiminen ja kehittyminen, ja sen teko onkin jo sinänsä sivistävää ja kasvatuksellista. Tästä johtunee, että toimintatutkimusta on käytetty eniten juuri koulutuksen ja kasvatuksen alalla. Toiminnan kehittämässä keskeistä on reflektiivisyys eli omien ajattelun tapojen, uskomusten ja kokemusten tarkastelu. Reflektointi tarkoittaa etäännyttämistä omasta itsestä ja oman toiminnan ja ajattelun tarkkailua pyrkimyksenä ymmärtää, miksi toimii niin kuin toimii. Näin vakiintuneet toimintatavat saadaan tietoisesti harkinnan kohteiksi. (Heikkinen 2015.) Reflektiivisyys näkyi työssäni niin yksittäisten toimintakertojen kuin kokonaisuudenkin kriittisessä arvioinnissa, johon osallistui itseni lisäksi myös yhteistyökumppanini.

Toimintatutkimus on ihmisten yhteistoiminnasta kiinnostunut sosiaalinen prosessi. Se käynnistyy usein pienestä aloitteesta, mutta laajenee yleensä suuremman joukon yhteiseksi hankkeeksi, jolloin kaikkien osapuolten sitoutuminen on tarpeen. (Heikkinen 2015.) Metsämuuronen (2008, 30) katsoo toimintatutkimuksen soveltuvan tilanteeseen, jossa pyritään hyvään kommunikaatioon työntekijöiden ja tutkijoiden välillä. Pyrkimykseni onkin ollut lähteä opinnäyteprosessiin yhteistyökumppanin tarpeista ja löytää keino vastata niihin tavalla, joka tuntuu molemmista osapuolista hyvältä. Tällaiselle tutkimuksen ja kehittämistyön yhdistävälle opinnäytetyölle on useita nimityksiä. Kuten Heikkinen (2015) toteaa, käytetään toimintatutkimuksellisesta lähestymistavasta myös nimityksiä tutkimuksellinen kehittämistoiminta tai toiminnallinen opinnäytetyö.

Myös Laurean opinnäytetyöohjeessa (2016) korostetaan selkeää yhteyttä työelämän kehittämiseen. Tarkoitus on tehdä kehittämistyötä autenttisisissa tilanteissa, kumppanuus ja tutkimuksellisuus huomioiden. Kun itse pohdin opinnäytetyöni aiheita ja toteutustapaa, pyrkimyksenäni oli tehdä jotakin konkreettista ja työelämäkumppanille hyödyllistä. Tahdoin myös päästä itse osallistumaan kehittämistyön toteutukseen, enkä vain tutkia sitä ulkopuolisen näkökulmasta. Siksi valitsin toiminnallisen opinnäytetyön tutkielmatyyppisen sijaan.

5 Draamatoiminnan toteutus

Draamatoiminnan ohjaus eli opinnäytetyöni käytännön toteutus tapahtui syys- ja lokakuun vaihteessa, kun uudet esikoululaiset olivat ehtineet jo jonkin aikaa tutustua toisiinsa ja luontoesikoulun arkeen. Ennen ohjaamani toiminnan alkua olin käynyt tapaamassa ryhmää ja kertomassa tulostani. Tuokioiden alustava suunnittelu alkoi jo keväällä teoriapohjaan perehtymisen jälkeen. Silloin pohdin, mikä voisi olla erilliset tuokioiden kokonaisuudeksi sitova tekijä. Pää-

dyin hyödyntämään minulle esiteltyä Pöllövaari-käsinukke, joka on ryhmälle entuudestaan tuttu ja teemaan sopiva hahmo. Tuokioiden sisällöksi oli päätetty kestävän kehityksen mukaisten toimintatapojen harjoittelu. Tarkempi suunnittelu jäi loppukesään, jolloin valitsin kunkin kerran aiheet ja niiden käsittelytavat. Tahdoin opetella lasten kanssa ainakin jokamiehen oikeuksista ja kestävästä kulutuksesta. Ajankohdan vuoksi ja lastentarhanopettajan ehdotuksen pohjalta mukaan valikoitui myös syksyn ilmiöt ja energiansäästöviikkoon sopivat aiheet.

Katsoin parhaaksi keskittyä ensimmäisellä tuokiolla tutustumiseen, draamasopimuksen tekoon ja helpoihin mielikuvitusta ruokkiviin harjoituksiin. Kaksi ensimmäistä kertaa käsiteltiin Pöllövaarin esittelemää syksy-teemaista runoa, joka ensimmäisellä tuokiolla innoitti aistiharjoituksiin ja toisella tutkimaan kasvien elinkaarta. Seuraavat kaksi kertaa keskityttiin kestäväan kulutukseen, jota käsiteltiin Vihreä draama -kirjasta löytyvän ohjelman avulla. Viimeisellä viikolla aiheina olivat jätteiden lajittelu, tavaroiden elinkaari ja energiansäästö. Esikouluryhmän neljäätoista lasta ohjaa yleensä kaksi työntekijää. Sovimme tuokioideni työnjaon niin, että minä keskityin toiminnan ohjaamiseen ja ryhmän työntekijät olivat mukana esimerkkinä osallistuen ja tarvittaessa järjestyksenpidossa auttaen. Lastentarhanopettaja otti vastuulleen myös tuokioiden valokuvauksen.

Draamatuokioita oli siis yhteensä kuusi ja ne ajoittuivat maanantai- ja tiistaiamupäiviin kolmen viikon ajalle. Kaikki tuokiot olivat kestoltaan alle tunnin mittaisia. Seuraavaksi kerron jokaisesta tuokiosta erikseen, millaiseksi olin hetken suunnitellut sekä miten se todellisuudessa eteni. Arvioin myös toiminnan onnistuneisuutta suhteessa asettamiini tavoitteisiin. Lisäksi avaan kunkin tuokion runkoa taulukolla, josta löytyy tekemämme harjoitukset ja niiden tarkoitus.

5.1 Aistit

	Sisältö	Tarkoitus
Nimi ja liike	Piirissä seisten. Jokainen vuorollaan sanoo nimensä ja tekee jonkin liikkeen, muut toistavat.	tutustuminen, lämmittely
Taikasauva	Kävellään ympäriinsä, kunnes ohjaaja sanoo: Bling! Olette kaikki (esim.)perhosia. Liikutaan ja äännellään roolin mukaisesti kunnes ohjaaja sanoo taas bling! -> uusi rooli.	virittäytyminen, energian purku ennen rauhallisempaa tekemistä
Aikataulun havainnollistaminen	Kerron lapsille tekemäni viikkoaikataulun avulla, mil-	Lapset hahmottavat prosessin kokonaisuuden, tietävät mil-

	loin on draamatuokioiden aika ja montako kertaa näemme.	loin mitäkin tapahtuu ja voivat itse seurata ajan kulumista. Lopetus ei tule yllätyksenä.
Draamasopimus	Sovitaan yhteiset toimintatavat draamatuokioiden ajaksi. Kuunnellaan osallistujien ideat sekä kerrotaan vapaaehtoisuudesta ja siitä, ettei ole oikeaa ja väärää.	turvallisen ja rennon oppimisympäristön luominen, draaman ominaispiirteistä kertominen
Pöllövaarin runo	Pöllövaari-käsinukke tulee lukemaan runon, josta pitää kovasti: Hannele Huovin Metsän hajuja.	aistiteeman käsittely, mielenkiinnon ylläpito käsinuken avulla, johdatus seuraavaan harjoituksen
Lempituoksu	Kerrotaan oma lempituoksu ja kuvitellaan sitä silmät kiinni, yritetään saada tuoksu tuntumaan nenässä.	aistikokemukset, mielikuvituksen koettelu
Liikutaan kuin eläimet	Lapsille kuskataan tai näytetään kuvasta eläin niin, että aina esim. viidellä lapsella on sama laji. Ryhmät esim. 5 käärmettä, 5 kettua ja 5 lintua. Eläimen liikettä matkien etsitään oma ryhmä eli samalla tavalla liikkuvat lajito-verit.	motorinen harjoitus, vireystason ylläpito, roolinoton harjoittelua
Ympäristön kuuntelu	Suljetaan silmät ja kuunnellaan hiljaa ympäristön ääniä. Kerrotaan, mitä kuultiin ja jaetaan ihmisen ja muun luonnon tuottamiin. (Kiuru ja koppakuoriainen 2010.)	ympäristön havainnointi, aistikokemus
Tunnelmapiiri	Kerrataan, mitä on tänään tehty. Kukin vuorollaan kertoo, mistä piti tuokiolla ja mistä ei. Puheenvuoron merkinä piirissä kiertää esim. käpy.	kuulluksi tuleminen kokemus osallistujille, palautteen antaminen ja saaminen

Taulukko 2 Aistit

Ensimmäisen draamakerran alkaessa lapset vaikuttivat kiinnostuneilta ja energisiltä. Teimme ison piirin, kun lastentarhanopettaja oli kutsunut lapset paikalle ryhmän omalla kutsuhuudolla. Tunnelma oli odottava, joten menin suoraan asiaan tervehtimällä ja antamalla ohjeet tutustumisleikkiin. Aloitin kierroksen itse ja lapset ymmärsivät hyvin mistä on kyse. Kierros tuli käytyä pikaisesti ja nimen oheen keksitty liike oli joillain samankaltainen kuin vieruskaverilla, mitä osasin odottaa. Heti seuraavaksi leikittiin taikasauvaleikkiä, johon lapset lähtivät myös hyvin mukaan. He muun muassa liitelivät perhosina ja tömistelivät elefantteina, mutta paahtoleipänä pomppiminen näytti olevan erityisen mieluisaa.

Kuva 1 Keveät perhoset

Tässä kohtaa suunnitelmassani oli aikataulun esittely ja draamasopimus, mutta jännitykseni sekoitti järjestyksen ja hyppäsin vahingossa suoraan Pöllövaariin tapaamiseen. Tämä sopi kuitenkin kokonaisuuteen melko hyvin, sillä sain käsinukella lasten kiinnostuksen vangittua. He olivat innoissaan tutusta hahmosta ja kuuntelivat tarkasti, kun luin Pöllövaarin tuoman runon (ks. liite 5). Kysyin lapsilta, mistä runo kertoo ja heiltä tuli paljon vastauksia niin yksityiskohditiin kuin kokonaisuuteenkin liittyen (mm. karpalot, hiiret, syksy). Pöllövaari kertoi pitävänsä syksyn tuoksusta ja pyysin lapsia miettimään lempituoksuaan. He saivat halutessaan jakaa sen muillekin ja moni kertoi suosikkinsa olevan jokin herkku, kuten pulla tai vaahtokarkki. Harjoituksen jälkeen kysyin lapsilta, miten tuoksun kuvittelu onnistui. Useimmat sanoivat sen onnistuneen, mutta muutama kertoi kuvittelun olleen vaikeaa.

Tuoksuttelun jälkeen laitoin Pöllövaarin unille ja otin esiin tekemäni kalenterin, jossa näkyi draamatuokioiden ajankohdat. Lapset vaikuttivat hahmottavan aikataulun ja halusivat, että jätän sen heille, jotta voivat päivittäin katsoa missä mennään. Siirryin draamasopimuksen tekkoon kysymällä lapsilta ajatuksia siitä, miten kannattaisi toimia, jotta kaikilla olisi hyvä olla näillä tuokiolla. Heiltä tuli hyviä ajatuksia: ollaan kiltisti, kuunnellaan aikuisia, leikitään kaikkien kanssa. Varmistin, että ollaan samaa mieltä ja lisäsin vielä, että kohdellaan siis toisia hyvin, kuunnellaan sitä, jolla on puheenvuoro (myös lapsia) ja toimitaan kaikki yhdessä. Lisäksi kerroin toivovani kaikkien osallistuvan, vaikka jokin olisikin uutta, mutta pakko ei ole, jos tuntuu ikävältä. Kerroin myös, ettei draamassa ole oikeaa tai väärää, vaan kaikki tekevät omalla tavallaan kuten taikasauvaleikissäkin tehtiin.

Sopimuksen jälkeen piti jakaa lapset ryhmiin eläinleikin avulla ja ohjeita kertoessani muistin, etten ollut miettinyt esitettäviä eläinlajeja valmiiksi. Keksin ne lennossa ja kuiskasin jokaisen korvaan jonkun eläimen. Kesken kuiskailun paikalle ilmestyi vierailija, joka ei onneksi juuri häirinnyt toimintaamme. Hän oli näille lapsille vieras ja lastentarhanopettaja lähti sivuun juttelemaan hetkeksi hänen kanssaan. Jatkoin ohjausta pyytämällä lapsia liikkumaan, kuten saamansa eläin liikkuu, ja etsimään omat lajitoverit paljastamatta lajia ääneen. Kaksi ryhmää kolmesta alkoi muodostua, mutta useampi lapsi jäi miettimään, miten pitäisi liikkua. Ohjasin heitä erikseen ja saimme ryhmät muodostettua. Yhtä lapsista tuntui kuitenkin jännittävän liikaa, eikä hän halunnut osallistua. Otin hänet sivummalta mukaan porukkaan ja istuimme takaisin ringiin.

Ohjasin lapsia sulkemaan silmät ja kuuntelemaan ympäristön ääniä. Moni lapsi viittasi heti ja olisi jo halunnut kertoa kuulemastaan. Saimme kuitenkin aikaan hiljaisuuden ja hetken kuuntelun jälkeen kysyin, mitä kuulivat. Vastauksena oli sadetta, lehtien kahinaa/kohinaa ja puhetta. Sateisen sään takia siinä olikin kaikki, mitä ympäristöstä kuului. Harjoituksen jälkeen kiitin kaikkia osallistumisesta ja kehuin lapsia taitaviksi. Kerroin, että laitan piiriin kiertämään kävyn ja se jolla käpy on saa kertoa, mikä oli kivointa ja jos oli jotain mistä ei pitänyt. Kertasin vielä, mitä olimme tehneet ja aloitin kierroksen sanomalla, että oli kiva, kun he kaikki olivat mukana. Lapset kertoivat suosikeikseen ainakin kuuntelun, haistelun, taikasauvaleikin ja paahtoleipänä pomppimisen. Negatiivista palautetta he eivät antaneet.

Ensimmäisestä draamatuokiosta jäi positiiviset tunnelmat. Toimin mielestäni hyvällä asenteella ja selkeästi. Jännitys sai kuitenkin vähän hätiköimään ja tekemiseen olisi voinut paneutua rauhallisemminkin. Aikaa kului suunniteltua reilusti vähemmän, mutta lapsilla pysyi ainakin kiinnostus ja keskittyminen hyvin yllä. Tuokiolla oli hyvä rytmi rauhallisen ja aktiivisemmän toiminnan välillä ja lasten hyvästä sitoutumisesta työskentelyyn päättelin jännitteen olevan riittävä. Uusi aikuinen ja Pöllövaari olivat selkeästi kiinnostusta lisääviä tekijöitä. Toiminnalle asettamistani tavoitteista luontosuhteen edistämisen mahdollistivat aistiharjoitukset ja ympäristön havainnointi, jotka luovat pohjaa ympäristöherkkyydelle ja positiiviselle luontosuhteelle. Kestävän kehityksen mukaisten toimintatapojen harjoittelu näkyi yhdessä toimimisena eli tällä kertaa painottui kestävän kehityksen sosiaalinen ulottuvuus. Ilmaisullisia valmiuksia harjoiteltiin erilaisten leikkien avulla. Ilmapiiri oli positiivinen ja oppimisen mahdollistava. Lapsilla vaikutti olevan hauskaa eikä kenenkään ajatuksia tyrmätty.

5.2 Syksy ja jokamiehen oikeudet

	Sisältö	Tarkoitus
Tunnelmapiiri pikkuesineillä	Levitetään esille erilaisia tavaroita. Pyydetään valitsemaan esim. aamun mie-	virittäytyminen, osallistujien tunnelman kartoitus

	lialaa kuvaava hahmo. Esi- neen avulla kerrotaan vuoro- tellen sen verran kuin halua- aa.	
Taikasauva	Kävellään ympäriinsä, kunnes ohjaaja sanoo: Bling! Olette kaikki (esim.)perhosia. Lii- kutaan ja äännellään roolin mukaisesti kunnes ohjaaja sanoo taas bling! -> uusi roo- li.	virittäytyminen, energian purku ennen rauhallisempaa tekemistä
Runon kertaus, keskustelu	Syksy: marjat ja siemenet. Mihin tarvitaan siemeniä? Millaisia siemeniä on? Miten leviävät? Eläimet syövät ja toimivat ”puutarhureina”.	aiheen käsittely, opetus, ver- taisoppiminen
Olen taimi	Ohjaaja sanoo kasvin elin- kaaren vaiheet yksi kerral- laan ja osallistujat eli ”kas- vit” liikkuvat niiden mukai- sesti: siemen, taimi, lehdet, kukka, hyönteiset pörisevät, siemen, ravistellaan pois, uusi kasvi... (Kiuru ja koppa- kuoriainen 2010.)	opitun havainnollistaminen, mieleen painaminen liikkeen avulla
Auringonkukka	Ohjaaja loruttelee ja näyttää liikkeet edeltä, muut tekevät perässä. Kertoo kukan kas- vamisesta hausalla tavalla.	opitun havainnollistaminen, mielenkiinnon ylläpito
Ryhmiiin jako -leikki	Liikutaan ympäriinsä tilassa, ohjaaja sanoo jonkin nume- ron ja ruumiinosan esim. 3 korvaa, osallistujien muodos- tettava mahdollisimman no- peasti ryhmiä, joissa ohje toteutuu (esim.3 korvaa kos- kee toisiaan).	ryhmien teko seuraavaa har- joitusta varten, mielikuvituk- sen ja motoriikan harjoitus
Jokamiehen oikeudet - pantomiimi	Kerrataan yhdessä jokamie- hen oikeudet. Ryhmät suun- nittelevat äänettömät esityk- set, jotka kuvaavat jotakin jokamiehen oikeutta. Muut yrittävät arvata mitä kukin ryhmä esittää.	opetus, tiedon havainnollis- taminen, vertaisoppiminen, yhteistyötaitojen harjoitus
Tunnelmapiiri	Kerrataan, mitä on tänään tehty. Kukin vuorollaan ker- too, mistä piti tuokiolla ja mistä ei. Puheenvuoron merkkinä piirissä kiertää esim. käpy.	kuulluksi tuleminen kokemus osallistujille, palautteen an- taminen ja saaminen

Taulukko 3 Syksy ja jokamiehen oikeudet

Toisen tuokion alussa tunnelma oli utelias, sillä olin jo ennen lapsien paikalle kutsumista levittänyt tunnelmapiiriin esineet maahan, ison huivin päälle. Esineet kiinnostivat lapsia kovasti ja niihin olisi tehnyt mieli koskea jo ennen kuin ehdin kertoa, mitä niillä tehdään. Odotin omasta

toiminnasta kertomisen esi-
neen avulla olevan haastava tehtävä, joten yllätyin posi-

Kuva 2 Valitse esine

tiivisesti siitä, miten hyvin se sujui. Muutama lapsi ei kuitenkaan tainnut ihan ymmärtää tehtävää tai tiennyt mitä sanoisi, koska toisti vain vieruskaverin kertoman. Seuraavaksi purettiin energiaa edelliseltä kerralta tutulla taikasauvaleikillä, josta lapset näyttivät pitävän kovasti.

Lapset muistivat viime kerralla luetun runon, mutta siitä johtamani siemen-teema osoittautui lapsille aika vieraaksi. Keskustelu oli ohjaajavetoisempaa kuin olisin toivonut, mutta suurin osa lapsista seurasi kuitenkin tarkkaavaisesti. Heitä huvitti vertauskuva siemeniä syövästä eläimestä puutarhureina, jotka kuljettavat siemeniä uusille alueille. Osan keskittyminen meinas tässä kohtaa herpaantua ja ryhmän työntekijät palauttelivat lapsia kuulolle. Siirryttiin toiminnallisempaan oppimiseen kasvien elinkaarta havainnollistavien leikkien avulla. Leikit sujuivat hyvin ja lapset pitivät niistä molemmista. Ryhmien jakamiseen tarkoitettu leikki osoittautuikin sitten haastavammaksi ja lisäohjeita tarvittiin, mutta onnistuimme lopulta.

Tässä vaiheessa istuttiin vielä hetkeksi alas ja kysyin lapsilta, mitä he tietävät jokamiehen oikeuksista eli siitä, mitä luonnossa saa ja ei saa tehdä. Liitin kysymyksen aiempaan keskusteluun siemenistä ja marjoista, joita on lupa kerätä. Lapset yllättivät positiivisesti tietämyksellään, ja näitä asioita oli selvästi mietitty niin kotona kuin päiväkodissakin. He kertoivat lähinnä asioista, joita ei saa tehdä, kuten luvaton

Kuva 3 Neljä peukaloa

mootoriajoneuvoilla kulkeminen ja eläinten vahingoittaminen. Kuuntelin lapsia, jaoin puheenvuoroja ja palautin tarvittaessa takaisin asiaan. Kokosin vielä yhteen kaikki ohjeet ja kerroin sitten ryhmissä tehtävistä pantomiimiesityksistä. Pantomiimi oli lapsille uusi asia, mutta toimi oikein hyvin. Kävin vielä ennen esityksiä jokaisen ryhmän luona erikseen varmistamassa, että olivat ymmärtäneet tehtävän ja tiesivät, mitä tekevät. Lapset keksivät esittää muun muassa mönkijällä ajamista ja marjojen poimintaa, ja yleisö arvaili innokkaasti.

Lopuksi tehtiin vielä piiri ja jokainen kertoi, mistä tuokiossa piti. Selkeitä suosikkeja olivat esittäminen ja esitysten katsominen, mikä vahvasti päätöksen käyttää pantomiimia jatkossakin. Toinen tuokio sujui kokonaisuudessaan hyvin ja huomasin toimivani jo rennommin kuin viime kerralla. Niin sanottu vieraskoreus oli lapsiltakin jo hälvennyt ja tuokio oli edellistä vauhdikkaampi. Ryhmän työntekijöiden ansiosta ei kuitenkaan liian villi, sillä he ehtivät tarvittaessa auttaa lasten huomion palauttamisessa. Tavoitteisiin päästiin erityisesti positiivisten oppimiskokemusten luomisessa, sillä naurun määrästä päätellen hauskaa ainakin oli. Luontosuhdetta edistettiin tutustumalla kasvien elinkaareen ja kestävän kehityksen toimintatapoja harjoiteltiin yhteistoiminnan ja jokamiehen oikeuksien kautta. Leikit, ajatusten jakaminen ryhmälle ja pantomiimiesitysten tekeminen mahdollistivat ilmaisullisten valmiuksien kehittämisen.

5.3 Kestävä kulutus, Keijun outo tavara osa 1

	Sisältö	Tarkoitus
Tarina	Alan kertoo tarinaa keijumetsästä, jonka asukkaat tarvitsevat lasten apua. Metsään on ilmestynyt outo esine, jota keijut eivät tunnista. Pöllövaari on kertonut keijuille, että lapset voisivat ehkä auttaa esineen tunnistamisessa.	virittäytyminen, lähtökohdan luominen, mielenkiinnon herättäminen
Viisauden tuoli	Jokainen saa tutkia outoa esinettä, jonka jälkeen hakkaat pääsevät viisauden tuoliin, asiantuntijahattu päässään, kertomaan mihin tavaraa käytetään. Ehdotukset kirjataan ja arvotaan, mikä oudosta tavarasta tulee (jatkossa kutsutaan lasten keksimällä nimellä ruuvimitari).	asiantuntijuus; kuuleminen, tavaran käyttötarkoituksen selvittäminen
Tarina	Keijut innostuivat ruuvimitareista ja kaikki halusivat	satu etenee, päästään aiheeseen tavaroiden haluaminen

	itselleen sellaisen. Päätettiin rakentaa tehdas. Sen paikka syntyi kiistaa, mutta tehdas saatiin lopulta tehtyä.	ja hankkiminen
Tavaratehdas	Tehdään yhdessä tehdas elävä kone - menetelmällä. Ensimmäinen menee piirin keskelle ja tekee jotain liikettä. Yksi kerrallaan liittyy mukaan tekemään omaa liikettä ja lopulta kaikki muodostavat ison koneen, jonka kaikki osat liikkuvat eri tavoin. Voi liittää myös äänet.	vireystason ja kiinnostuksen ylläpito, kerrotun havainnollistaminen, liikkuminen, mielikuvituksen harjoittaminen
Kosketuksen taika	Osallistujilla on silmät kiinni, kädet selän takana. Saavat käteensä luonnonesineen, jota ei saa katsoa. Tarkoitus löytää oma ryhmä, jonka jäsenillä sama esine, kuvailemalla esinettään.	ryhmiin jakautuminen, aistiharjoitus
Tarina	Tehdas valmisti kaikille keijuille omat ruuvimittarit. Pian keijut tulivat riippuvaisiksi ruuvimittareistaan. Eräänä päivänä kaikki ruuvimittarit lakkasivat yllättäen toimimasta. Keijut eivät tienneet mitä tehdä.	satu etenee aiheeseen tavarankäyttö ja hajoaminen
Simsala bim	Ryhmissä mietitään, mitä tehdä hajonneille tavaroille. Ratkaisuihin valmistellaan pantomiimiesitykset muille.	ongelmanratkaisu, ilmaisharjoitus, yhteistyötaitojen harjoitus
Tarina	Ohjaaja kokoaa tarinaan kaikki äsken keksityt ratkaisut ja kertoo, että eräänä päivänä metsään oli syntynyt laiton kaatopaikka. Metsään oli heitetty kauhea kasa rikkinäisiä ruuvimittareita.	yhteenvedo, sadussa edetään kohtaan kaatopaikan synty
Laiton läjä	Osallistujia pyydetään seisomaan vierivieressä, kaikki yhdessä kasassa. Ohjaaja piirtää maahan ringin osallistujien ympärille. Rinki kuvaa kaatopaikan valtaamaa tilaa keijumetsästä.	kerrotun havainnollistaminen, näkyväksi tekeminen
Tunnelmapiiri	Kerrataan, mitä on tänään tehty. Kukin vuorollaan kertoo, mistä piti tuokiolla ja	kuulluksi tulemisen kokemus osallistujille, palautteen antaminen ja saaminen, siirty-

	mistä ei. Puheenvuoron merkkinä piirissä kiertää esim. käpy.	minen sadusta takaisin tähän maailmaan
--	--	--

Taulukko 4 Kestävä kulutus 1

Kolmannen ja neljännen draamatuokion pohjana käytin Keijun outo tavara - ohjelmaa kirjasta Vihreä draama (Hiltunen & Konivuori 2005). Osaa harjoituksista olen muokannut ryhmän ja omien mieltymysteni mukaan. Lisäsin tarinaan myös Pöllövaarin, jotta tuokiot eivät olisi niin irrallaan muista. Ohjelma on tarkoitettu hiukan vanhemmille lapsille ja kerralla toteutettavaksi. Katsoin sen olevan esikouluikäisille turhan pitkä, joten jaoin tarinan kahteen osaan maanantaille ja tiistaille. Ensimmäinen tuokio keijujen parissa käynnistyi tarkkaavaisissa tunnelmissa. Lasten kiinnostus nauliutui heti, kun toivotin heidät tervetulleiksi Sikurimetsään, jossa sijaitsee keijukylä. Keijut olivat kuulleet lasten ystävältä, Pöllövaarilta, että lapset voisivat auttaa ratkaisemaan keijujen ongelman. Lapset kuuntelivat tarinaa uteliaina ja yllättävä aloitus näytti luovan hyvän jännitteen. Olin varautunut kommentteihin, mutta kukaan lapsista ei ainakaan ääneen esittänyt epäilystä siitä, ettei keijuja tai Sikurimetsää ole olemassa tai etten minä olisi keiju.

Ensimmäisen tarinaosuuden jälkeen tutkittiin outoa esinettä (oikeasti polkupyörän osa), joka kiersi piirissä kädestä käteen. Sen todettiin olevan metallia ja siinä oli liikkuvia osia ja numeroita. Esittelin lapsille viisauden tuolin, jonka virkaa toimitti punainen istuinalusta, muiden istuessa vihreillä. Asiantuntijat saivat viisauden tuolissa istumisen ajaksi päähänsä asiantuntijahatun, jona toimi ylioppilaslakki. Moni lapsi halusi tulla esittämään näkemyksensä esineen käyttötarkoituksesta ja jokainen ehdotus kirjattiin ylös. Asiantuntijan rooli vaikutti kiehtovan lapsia, sillä osa tuli viisauden tuoliin vain kertoakseen kannattavansa jotakin aiemmin mainittua ehdotusta. Lasten ideat tämän oudon tavaran nimeksi olivat maankaivaja, puunhakkausväline, raudanväännin, talomurskain, vaaka sekä ruuvimittari. Arpomalla valittiin, että outoa tavaraa kutsutaan jatkossa ruuvimittariksi.

Kuva 4 Asiantuntija

Tarinaa jatkettiin ja siihen liittyvä harjoitus pisti lapsia ja heidän mielikuvitustaan liikkeelle. He rakensivat omista kehoistaan tarinassa mainitun ruuvimittaritehtaan. Teimme harjoituksen tällä kertaa pelkällä liikkeellä, mutta koska tämä elävä kone-harjoitus oli lapsista hauska ja

se sujui hyvin, teemme sen seuraavan kerran äänien kanssa. Seuraava toiminto oli tarkoitettu ryhmiin jakautumiseen, mutta siinä saatiin samalla myös aistiharjoitusta. Lapsista näytti olevan vaikea kuvailla käteen saamaansa esinettä, voimatta katsoa sitä. Kertasin ohjeita ja yritin neuvoa, mutta kaikki eivät silti löytäneet oikeaa ryhmää katsomatta esinettä. Tarina pääsi kuitenkin jatkumaan ja keijujen ruuvimittarit lakkasivat yllättäen toimimasta. Ryhmissä siirryttiin sivummalle muista pohtimaan, mitä tehtäisiin rikkinäisille ruuvimittareille. Ratkaisuita tehtiin pantomiimiesitykset, mikä oli lapsista erityisen hauskaa. Heidän keksimänsä ehdotukset liittyivät korjaamiseen ja uusien ruuvimittareiden valmistukseen.

Tarina päättyi tämän tuokion osalta kohtaan, jossa metsään oli syntynyt laiton kaatopaikka rikkinäisistä ruuvimittareista. Teimme kaatopaikan näkyväksi muuttamalla rikkinäisiksi ruuvimittareiksi ja menemällä yhteen läjään seisomaan. Piirsin ringin maahan ryhmän ympärille ja kun palasimme piiriin istumaan, näimme, miten suuren alan kaatopaikka vei metsästä. Kerroin jatkavamme keijujen auttamista huomenna ja kävimme vielä lopuksi tunnelmapiirikierroksen. Lasten suosikkiasia oli taas pantomiimiesitykset, mutta myös viisauden tuoli ja hieman yllättäen tunnustelutehtäväkin saivat mainintoja.

Negatiivista palautetta lapset eivät antaneet ja olin kyllä itsekkin tyytyväinen tuokion kulkuun. Rytmi oli mielestäni hyvä ja rauhallinen sekä sopivan vaihteleva kuuntelun ja tekemisen välillä. Kommunikaatio minun ja lasten välillä oli toimivaa, kannustin heitä ja kuuntelin keskittyneesti. Toiminta tuki tavoitteiden toteutumista erityisesti itseilmaisun kehittämisessä ja positiivisten oppimiskokemusten luomisessa. Lapset tuntuivat nauttivan yhteisestä kuvitteluleikistä ja pääsystä asiantuntijan rooliin. Kestävän kehityksen mukaiset toimintatavat näkyivät uusiokäytön ja korjaamisen pohdinnassa, ja luontosuhteen kehittymistä mahdollisti eläytyminen tarinaan, jossa metsällä on keskeinen rooli keijujen kotina.

5.4 Kestävä kulutus, Keijun outo tavara osa 2

	Sisältö	Tarkoitus
Tarina	Keijut jatkavat elämäänsä kaatopaikan rinnalla. Eräänä päivänä posti tuo mainoksen uudesta, hienommasta ruuvimittarista. Monet ostivat sellaisen. Ongelmaksi muodostui, että keijujen koteihin ei mahtunut kahta ruuvimittaria.	satu etenee aiheeseen turhat tavarat
Perhekokous	Ryhmissä ratkaistaan keijujen tilaongelma keksimällä, mitä vanhoille tavaroille tehdään. Ratkaisut käydään	ongelmanratkaisu, yhteistyötaitojen harjoittelu

	yhdessä läpi.	
Tarina, yhteenveto	Ohjaaja kokoaa tarinaan kaikki osallistujien keksimät ratkaisut.	yhteenveto
Tarina	Keijut käyttivät ruuvimittareitaan innokkaasti ja unohtivat arkityönsä ja velvollisuutensa. Huolestuneet ystävät kutsuivat apuun Metsänhaltija Tapion, joka kauhistui saastuttavaa tehdasta ja kaatopaikkaa. Hän antoi keijuille uuden mahdollisuuden taikomalla tehtaan ja ruuvimittarit pois, mutta kaatopaikalle hän ei voinut mitään. Keijut eivät tieneet, miten pärjäisivät ilman ruuvimittareita ja mitä tekisivät kaatopaikalle.	satu etenee aiheeseen toiminnan seuraukset ja tiedostaminen
Viisauden tuoli	Ryhmät miettivät, mitä keijut voivat tehdä kaatopaikalle ja miten he pärjäävät ilman ruuvimittaria. Lopuksi joku ryhmästä tulee viisauden tuoliin kertomaan ratkaisun ongelmaan.	ongelmanratkaisu, yhteistyötaitojen harjoittelu
Tarina, yhteenveto	Keijut palasivat entiseen elämäänsä ja muistelivat kaatuvoisina kaatopaikkaa, jonka olivat saaneet siivottua pois. Ihmisten maailmasta tuli välillä lisää outoja esineitä, joista osaa keijut hyödynsivät, mutta suurimman osan veivät ihmisten kierrätyskeskuksiin.	yhteenveto, päättäminen
Ylös, alas	Ollaan piirissä. Ohjaaja kysyy osallistujien kulutustavoista. Kyllä-vastauksella mennään kyykkyy ja ei-vastauksella ylös ja kädet taivasta kohti.	omien kulutustapojen pohtiminen, tarinan aiheen siirtäminen omaan elämään

Taulukko 5 Kestävä kulutus 2

Tukion alussa istuimme taas piiriin ja toivotin lapset tervetulleiksi takaisin Sikurimetsään. Kertasimme yhdessä edellisen päivän tapahtumat, jotka olivat lapsilla hyvin mielessä. Jatkoimme tarinaa, jossa keijut ostivat nyt mainoksen innoittamina uusia ruuvimittareita. Lasten tehtäväksi tuli keksiä parin kanssa pohdiskellen, mitä keijut voisivat tehdä vanhoille hyödyttömiksi

jääneille ruuvimittareille. Päätin tilanteessa vaihtaa ryhmätehtävän paritehtäväksi, jotta saataisiin vähän monipuolisuutta ryhmissä tehtäviin toimintoihin. Parit muodostettiin vierekkäin vierustovereista. Kävimme yhdessä läpi lasten keksimät ratkaisut ja useimpien ideat liittyivät esimerkiksi uusiokäyttöön ja kirpputorille viemiseen, mutta ehdotti joku roskikseen heittämis-täkin. Keskustelimme, mitä kustakin ideasta seuraa ja lapset pohtivat muun muassa, miten itselle hyödytön voi vielä olla jollekin tarpeellinen. Puhuimme myös kaatopaikkojen vaikutuksesta luontoon.

Jatkoin tarinaa kooten siihen lasten ratkaisuehdotukset ja he kuuntelivat tarkkaavaisesti. Metsänhaltija Tapio taikoi pois tehtaan ja kaikki ruuvimittarit, ja lasten tehtäväksi jäi keksiä, mitä kaatopaikalle tehdään. Parit porisivat taas hetken, jonka jälkeen he pääsivät viisauden tuoliin kertomaan ideansa. Ratkaisuista lennokkaimpana lienee jätteiden ampuminen avaruuteen. Ilahduin, kun aiemmilla kerroilla ujostellut lapsikin tuli nyt parinsa mukana viisauden tuolille. Päätimme tarinan onnelliseen loppuun ja siirsimme teemaa lähemmäs omaa elämää kulutustapoihin liittyvän harjoituksen avulla. Kysyin muun muassa korjaavatko lapsi tai hänen vanhempansa itse tavaroita, ovatko he käyneet kirpputorilla ja onko heillä turhia tavaroita. Tehtävä toimi hyvin, kun muistutin välillä, miten päin vastausvaihtoehdot menivät. Lapset vaikuttivat oikeasti miettivän vastauksiaan, eivätkä kopioineet niitä muilta, vaikka olin niin ennakkoon epäillyt.

Tämä keijutarinan toinen osa hujautti ohi yllättävän nopeasti. Huomasin, että lapset olisivat olleet sopivan virittyneitä jatkamaan aiheesta, jos olisivat saaneet liikkua välillä enemmän. Jälkikäteen ajatellen tuokion alkuun olisi ainakin voinut lisätä tutuksi tulleen taikasauvaleikin ja lopussa olisi ehkä voinut vielä syventää pohdintaa siitä, miten kukin voi itse vaikuttaa ympäristön tilaan. Nyt tuokio jäi aika yksipuoliseksi. Olen kuitenkin tyytyväinen käymiimme keskusteluihin ja yhteyteen itseni ja lasten välillä. Kuuntelin heitä aidosti ja kannustavasti. Tarinan jatkuminen sai lasten huomion melko hyvin ilman uutta ”koukku”. Tavoitteiden toteutumista tuki pohdintatehtävät niin omasta kuin tarinankin näkökulmasta. Ilmaisuharjoitukset jäivät mielipiteen kertomisen tasolle, mutta myönteisiä oppimiskokemuksia näytti syntyvän. Lapsista ylös-alas-tehtävä oli selvästi hauskin.

5.5 Jätteet ja tavarankäyttö

	Sisältö	Tarkoitus
Tunnelmapiiri pikkuesineillä	Levitetään esille erilaisia tavaroita. Pyydetään valitsemaan esim. aamun mielialaa kuvaava hahmo. Esineen avulla kerrotaan vuoroitellen sen verran kuin haluaa.	virittäytyminen, osallistujien tunnelman kartoitus

Pöllövaari	Pöllövaari kertoo jänisyistä satuttaneen jalkansa lasinsiruun. Jalka saatiin onneksi kuntoon, mutta Pöllövaari toivoo lasten miettivän, mihin lasi ja muut jätteet pitäisi laittaa.	aiheeseen virittäytyminen, kiinnostuksen herättäminen
Lajitteluleikki	Käydään kuvien avulla läpi yleisimmät keräysastiat. Muodostetaan parijono. Parit saavat vuorotellaan laittaa yhden ohjaajan tuomista (puhdistetuista) jätteistä mielestään oikean keräysastian kuvan kohdalle. Käydään lopuksi yhdessä läpi, mikä kuuluu mihinkin ja miksi. (Kiuru ja koppakuoriainen 2010.)	lajittelun ja yhteistyön harjoittelu
Keskustelu	Keskustellaan lasten kanssa kierrätyksen merkityksestä ja siitä, mistä tavarat tulevat ja mihin ne menevät.	aiheen käsittely, opetus, vertaisoppiminen
Paperinkeräysjumppa	Ohjaaja kertoo paperin elinkaaren vaiheita ja yhdessä liikutaan niiden mukaan. Siemen-> puu-> metsäkone kaataa-> nostetaan auton lavalle-> pompitaan paperitehtaalle jne. (Kiuru ja koppakuoriainen 2010.)	vireyden ylläpito, aiheen havainnollistaminen, mielikuvituksen ja kehonhallinnan harjoitus
Janatyöskentely	Tehdään kahden puun välille jana, jonka toisessa päässä on kyllä-vastaus toisessa ei-vastaus ja keskellä en tiedä tms. Ohjaaja esittää väittämiä ja osallistujat liikkuvat janaalla vastaustensa mukaisesti. Väittämät: Kierrätys on minusta tärkeää. Osaan lajitella. Opin tänään jotain uutta. Tuokio oli kiva.	itsereflektio, palautteen anto
Rentoutus	Istutaan mukavassa asennossa silmät kiinni. Ohjaaja neuvoo rentoutumisessa ja hengityksen rauhoittamisessa jne. Lopuksi kysytään miltä harjoitus tuntui osallistujilta.	rauhottuminen, tuokion lopetus

Taulukko 6 Jätteet ja tavarain elinkaari

Viides draamatuokio aloitettiin tunnelmapiirillä, jossa kuultiin jokaisen aamukuulumisia valitun esineen avulla. Tunnelma oli innostuneen malttamaton, kun lapset näkivät maahan asetellut tavarat. Kysymys oli, millä mielellä tulit tänään päiväkotiin. Osa lapsista kertoi tulleen sa päiväkodille mielellään ja olevansa iloisia, joku kertoi aamun olleen kiireinen. Suurin osa keskittyi kuvailemaan konkreettisia aamun tapahtumia ja esimerkiksi käteen valikoitunut pikkuauto innoitti kertomaan, että aamulla oli leikitty kaverin kanssa autoilla. Kierroksen jälkeen keräsin esineet pois ja aloin kertoa tavanneeni aamulla erään tutun, joka tahtoi tulla mukaan lasten luo. Repustani räpisteli esiin Pöllövaari, jonka nimen lapset huudahtivat ääneen nuken nähdessään. Pöllövaari kertoi jalan satuttaneesta ystävästään ja vaikka tarina vaikutti kiinnostavan lapsia, oli osalla tänään aiempaa enemmän vaikeuksia keskittyä ja malttaa istua paikoillaan.

Otin esiin tekemäni kuvat kuudesta kierrätysastiasta ja arvuuttelimme Pöllövaarin kanssa, mikä mikin on. Lapset tunnistivat taitavasti kuvien merkitykset. Tässä vaiheessa Pöllövaari lähti päiväunille ja minä kerroin lapsille lajittelu-leikin ohjeet sekä laitoin tuomani roskat ja kierrätysastian virkaa toimittavat kuvat esille. Harjoitus toimi hyvin ja

Kuva 5 Pöllövaari neuvoo

yhteistyötä parin kanssa tuli harjoiteltua. Seurasin parien päätöksentekoa ja kertosin ohjeita tarvittaessa. Jokaisen parin tuli siis yhdessä valita yhden roskan oikea kierrätystapa. Roskia riitti sen verran, että voimme tehdä useamman kierroksen. Harjoituksen toteutuksessa haastavaksi osoittautui, että loput parit joutuivat aina seisomaan jonossa yhden tehdessä tehtävää. Lapset tuntuivat muutenkin olevan levottomia kyseisenä päivänä ja odotusajaksi olisi toki voinut keksiä jotakin liikunnallista puuhaa. Toisaalta ryhmän kasvattajat olivat sitä mieltä, että jonotusharjoittelukin oli varsin hyödyllistä.

Kun kaikki roskat oli lajiteltu, kävimme yhdessä läpi oikeat sijoituspaikat kullekin roskalle. Nämä esikoululaiset osasivat jo oikein hienosti lajittelun perusteet ja vain muutama lipsahdus oli sattunut. Olin tarkoituksella jättänyt lasiseen hillopurkkiin metallikannen paikoilleen ja tähän ansaan lapset olivatkin menneet; purkki oli oikeassa paikassa, mutta kantta ei oltu irrotettu metalleihin. Jokunen muukin pieni kömmähdyks oli joukossa, mutta korostin, että olimme nyt yhdessä harjoittelemassa, enkä kyselyt kuka oli minkäkin roskan pannut paikoilleen.

Jatkoimme keskustelua siitä, miksi jätteet lajitellaan ja mihin ne keräysastioista päätyvät. Yllätyin positiivisesti lasten tietämyksestä. He kommentoivat innokkaasti ja olivat selvästi opetelleet näitä asioita ennenkin.

Piirissä käydyn keskusteluhetken jälkeen pääsimme liikkeelle paperinkeräysjumpan myötä. Leikki oli lapsista huvittoman hauska. Kerroin ääneen

Kuva 6 Lajitteluleikki

paperin elinkaaren vaiheita ja näytin samalla esimerkkiä mahdollisista liikkeistä. Paperitehtaalla pyöriminen ja postilaatikosta pomppaaminen ynnä muut naurattivat ja taisimme käydä koko ketjun läpi toiseenkin kertaan. Seuraavaksi siirryimme jättyöskentelyn pariin. Valitsin sopivan matkan päässä toisistaan olevat puut ja selostin, mistä on kyse. Jokaisen kysymyksen välissä kertosin vastausvaihtoehdot, joita myös vähän muokkailin kysymyksen mukaan. Oli mukava nähdä, että lapset tekivät itsenäisiä päätöksiä ja uskalsivat mennä sellaiseenkin kohtaan seisomaan, missä ei ollut ketään muuta. Painotin kyllä jo harjoituksen alussa, ettei oikeita tai vääriä vastauksia ole vaan tarkoitus on liikkua jänalla sen mukaan, mitä itse asiasta ajattelee.

Lapset vaikuttivat tiedostavan hyvin oman toimintansa merkityksen, sillä lähes kaikki katsoivat kierrätyksen olevan itselle tärkeä asia. Lajittelutaitoihinsakin luotti suurin osa. Uuden oppimisen suhteen vastaukset jakautuivat enemmän, mutta paljon näytti kuitenkin uutta tietoa tulleen. Kaksi lapsista arvioi tuokion olleen ihan tylsä, minkä otin tavallaan myönteisenä asiana, sillä he uskalsivat kertoa mielipiteensä. Aiemmin kun ei negatiivista palautetta ollut tullut käytännössä ollenkaan. Purin janaharjoitusta kysymällä jokaisen väittämän jälkeen, haluaako joku kertoa, miksi seisoo juuri siinä. Jokusen vastauksen sain, mutta lapset olivat yllättäen melko vähäsanaisia, mikä ei tosin tässä harjoituksessa haitannut.

Lopuksi teimme pienen rentoutusharjoituksen (liite 5), joka osuikin sattumalta oikein hyvälle päivälle. Lapset olivat vilkkaalla päällä, mutta rauhoittuminen onnistui lopulta lähes kaikilta. Vain muutamalla oli vaikeuksia istua paikoillaan koko lyhyen rentoutushetken ajan. Muut näyttivät rauhallisilta ja osallistuivat hengitysharjoitukseen. Kysyin lapsilta rentoutuksen jälkeen, miltä se tuntui, onnistuiko rentoutuminen. Vastauksina kuului joo, onnistui, kivalta, tylsältä, hyvältä. Minusta tuokio onnistui kokonaisuudessaan hyvin. Rytmä oli edelliskertaa parempi, vaikka alussa olisi ehkä voinut olla vielä joku energianpurkuharjoitus. Pääsisältönä ollut lajittelu sujui hyvin ja siinä tuli harjoiteltua kestävästä kehityksen toimintatapoja. Ilmai-

suvalmiuksia harjoitettiin paperinkeräysjumbassa ja positiivisten oppimiskokemisten luominenkin näytti onnistuneen. Yhteys ryhmään toimi ajoittaisesta hälinästä huolimatta melko hyvin ja järjestys pysyi yllä muiden kasvattajien avustamana.

5.6 Energia

	Sisältö	Tarkoitus
Alkupiiri -voima	Vuorotellen kerrotaan yhdellä sanalla, mistä saa voimaa ja hyvää mieltä.	virittäytyminen
Ostelijat ja kierrättäjät -leikki	Aluksi osallistujat keräävät leikkiin tarvittavan kasan käpyjä. Jaetaan osallistujat kahteen joukkueeseen ja piirretään maahan molemmille omat kotipesät. Tarkoitus on saada yhteisestä kassasta mahdollisimman paljon käpyjä omaan pesään. Käpyjä kuljetetaan yksi kerrallaan, tönä ei saa. Kun käpykasa tyhjenee, saa käpyjä ryöstää toisen joukkueen pesästä. Leikki päättyy kun kaikki kävyt ovat toisen joukkueen pesässä tai ohjaaja päättää leikin. (Lasten maapalloretki.)	energian purku
Keskustelu	Todetaan, että nyt on energiaviikko ja keskustellaan siitä, mitä energia on. Puhutaan uusiutuvista energianlähteistä ja siitä, miten kaikki energia lähtee auringosta (kasvien kautta eläimiin ja ihmisiin tai öljyksi, jota kaivetaan).	aiheen käsittely, opetus, vertaisoppiminen
Elävä kone -aurinkovoimala	Tehdään aurinkovoimala elävä kone - menetelmällä. Ensimmäinen menee piirin keskelle ja tekee jotain liikettä ja ääntä. Yksi kerrallaan liitytään mukaan tekemään omaa liikettä ja ääntä ja lopulta kaikki muodostavat ison, äänekkään koneen, jonka kaikki osat liikkuvat eri tavoin.	vireystason ja kiinnostuksen ylläpito, kerrotun havainnollistaminen, liikkuminen, mielikuvituksen harjoittaminen
Keskustelu	Puhutaan fossiilisista poltto-	aiheen käsittely ja liittämi-

	aineista ja siitä, miksi niitä kannattaa käyttää säästeliäästi. Mietitään, mihin kaikkien energiaa kuluu ja miten sitä voi säästää. Esim. viettämällä päivät kodalla, säästää paljon energiaa.	nen omaan elämään, opetus, vertaisoppiminen
Pantomiimi	Tehdään ryhmissä pantomiimiesitykset, jostakin energiaa säästävästä toimintatavasta. Muut arvuuttelevat mistä on kyse.	ilmaisharjoitus, yhteistyötaitojen harjoitus, vertaisoppiminen
Sähkötys voimavirralla-leikki	Istutaan piirissä ja otetaan käsistä kiinni. Aluksi kokeillaan kuljettaa ”sähkövirtaa” niin, että ohjaaja lähettää viestin puristamalla vieressä istuvan kättä. Viestin saanut siirtää sen seuraavalle puristamalla toisella puolellaan istuvan kättä. Kun sähkö saadaan kulkemaan koko piirin läpi, seuraavalla kierroksella sähkövirran tullessa kohdalle jäykistytään irvistykseen kuin sähköiskun saanut. Kierroksia voi käydä niin monta kuin intoa ja aikaa riittää.	keskittymisharjoitus, hauska lopetus tuokiolle
Loppupiiri	Kerrataan, mitä on kuluneiden viikkojen aikana tehty. Kerrotaan vuorotellen, millaista draamatuokioilla on ollut, mikä on ollut kivaa ja mikä ei. Puheenvuoron merkinä piirissä kiertää esim. käpy. Ohjaaja kiittää jokaista henkilökohtaisesti osallistumisesta.	palautteen antaminen ja saaminen, kuulluksi tuleminen

Taulukko 7 Energia

Viimeinen draamatuokiomme alkoi tuttuun tapaan alkupiirillä, jossa pyysin tällä kertaa kertomaan jonkin voimaa ja hyvää mieltä tuottavan asian. Lapset vastasivat tällaisia olevan muun muassa lumi, leikki, uiminen, pakkanen, aurinko ja luonto. Alkupiirin jälkeen ohjelmassa oli vauhdikas ostelijat ja kierrättäjät -leikki. Siihen tarvittavat kävyt löytyivät lähimaastosta nopeasti, kun koko lapsiryhmä lähti niitä innolla keräämään. Lapset ymmärsivät leikin juonen pian, mutta välillä piti muistuttaa, ettei käpyjä saanut kuljettaa kuin yhden kerrallaan. Törmäyksiltä oli vaikea välttyä ryhmän juostessa pienehköllä alueella edestakaisin. Ketään ei kuitenkaan sattunut ja päätin lopettaa leikin, kun enin virta näytti hiipuvan ja kaikki olivat

vielä hyvällä mielellä. Sitten olikin aika pysähtyä miettimään, mitä energia on ja mistä sitä saa.

Aiheena energia on aika abstrakti ja etenkin lapselle vaikeasti käsitettävä, joten olin varautunut selittämään asiat mahdollisimman yksinkertaisesti. Aloitin kysymällä lasten käsityksiä aiheesta ja moni tuntui käsittävän energian samaksi asiaksi sähkön tai ihmisen liikevoiman kanssa. He olivat oikeilla jäljillä ja lähdin kuvailemaan asiaa sitä kautta, että kaikki energia on peräisin auringosta. Lapset kuulostivat alkuun epäuskoisilta, mutta vaikuttivat ymmärtävän, kun kerroin, miten kasvit ensin kasvavat auringon voimalla ja sitten kasvien energia siirtyy ihmisiin ja eläimiin näiden kasvien kautta. Sähköä käyttämiimme laitteisiin ja lämpöä koiteihimme voi myös saada suoraan auringosta tai tuulesta. Lapset osallistuivat keskusteluun innokkaasti, he kyselivät ja kommentoivat ja vaikuttivat halukkailta oppimaan uutta. Aiheen haastavuudesta huolimatta lasten ääneen kertomista ajatuksista sain kuvan, että he olivat ymmärtäneet ainakin suurimman osan.

Istumista tauottaakseni otin tähän kohtaan elävä kone -harjoituksen, jonka toteutimme nyt äänien kera. Tarkoitus oli tehdä aurinkovoimala, jonka osina lapset ja ryhmän kasvattajat toimivat. Harjoitus onnistui hyvin ja osallistujilla näytti olevan hauskaa. Sammutin tehtaan ja palasimme piiriin käsittelemään energian säästämistä. Kerroin fossiilisten polttoaineiden syntytavasta ja siitä, millaista vahinkoa niiden runsas käyttö aiheuttaa. Totesimme tarpeen käyttää niitä säästeliäästi ja mietimme yhdessä, mihin kaikkeen energiaa kuluu ja miten sitä voisi säästää. Kertasin, että olemme aiemmilla tuokioilla jo käsitelleet jätteiden lajittelua ja kestävää kulutusta eli esimerkiksi lelujen hyvää kohtelua. Lisäksi energiaa vie sähkölaitteet, veden käyttö ja erilaiset kulkuvälineet. Lapset luettelivat kotoa löytyviä sähkölaitteita ja muutama kertoi puuttuneensa vanhempien tuhlailevaan sähkönkulutukseen esimerkiksi valojen suhteen.

Lapset olivat edelleen aktiivisia keskustelijoita ja pyrin kuuntelemaan heitä tarkkaan ja kannustavasti. Totesin keskustelun lopputulemana kodalla vietettyjen päivien säästävän paljon energiaa. Jaoin lapset kolmeen ryhmään ja ohjasin tekemään vielä pantomiimiesitykset muulle ryhmälle johonkin energiansäästötapaan liitty-

Kuva 7 Tabletin lataus

en. Kiersin taas ryhmien luona vuorotellen heidän suunnitellessa ja jouduin montaa ryhmää muistuttamaan ryhmässä toimimisesta. Lapsia näytti auttavan, kun ymmärsin sanoa heille ääneen, että pantomiimissa voi esittää myös jotakin esinettä, kaikkien ei tarvitse olla ihmisen roolissa. Näin sopivan roolin löysi sekin lapsi, joka oli aiemmin pysytellyt sivussa esiintymisestä. Esityksistä tuli hienoja ja aiheiksi oli valikoitunut valojen sammuttaminen, tabletin lataaminen ja lampun vaihtaminen. Tabletin lataaminen ei ehkä ollut ihan sitä mitä hain, mutta esityksen toteutus oli kekseliäs. Lapset esittivät maassa jonossa makaamalla sähköjohtoa, joka käsin kurkottamalla liittyi tablettia esittävään lapseen.

Viimeisenä leikkinä leikittiin perinteistä sähkötysleikkiä, joka taisi olla osalle jo tuttuakin. Lisäsimme siihen vielä hauskuutta esittämällä sähköiskun saamista, eikä lasten riemulla ollut rajoja. He pyysivät aina vaan jatkamaan ja monta kierrosta tulikin leikittyä, kunnes oli aika siirtyä antamaan palautetta. Puheenvuoron merkki kiersi tuttuun tapaan ja kysymykset kuuluivat näin: Millaista näillä draamatuokioilla on mielestäsi ollut? Mikä on ollut kivaa ja mikä ei? Malttia palautteen antoon ei oikein meinannut enää riittää, mutta kaikki kommentin antaneet (yksi ei tahtonut sanoa mitään) kertoivat joko pitäneensä kaikesta tai äskeisestä sähkötysleikistä. Yksi lapsista kertoi, ettei ollut pitänyt tunnelmapiiristä, jossa piti kertoa aamusta. Kaikkiaan yleisin palaute oli, että kivaa on ollut. Minäkin annoin lapsille myönteistä palautetta ja kiitoksia hienosta osallistumisesta ja kerroin minullakin olleen kivaa heidän kanssaan. Lopuksi jokainen lapsi sai vielä henkilökohtaisen kiitoksen kättelyiden ja halausten kera.

Viimeisestä kerrasta jäi hyvät, onnistuneet tunnelmat. Tuokion rytmi oli hyvä ja sen sisältö tuki kaikkien asettamani tavoitteiden toteutumista. Opimme kestävästä kehityksestä ja itseilmaisusta yhdessä hauskaa pitäen ja luontosuhdetta vahvistaen. Olin hyvin läsnä hetkessä ja pyrin huomioimaan jokaisen lapsen. Aihe oli haastava ja opin siihen perehtyessäni itsekin jotain uutta. Paikallaan olo ja keskusteluun keskittyminen oli ajoittain haastavaa osalle lapsista, mutta liikkeelle pääsy helpotti sitä. Luulen lasten laajentaneen ymmärrystään aiheesta ja oman toimintansa merkityksestä.

6 Oppaan teko

Päiväkoti Amandasta toivottiin opinnäytetyöstäni jäävän jotakin konkreettista ohjaamani toiminnan ja tämän raportin lisäksi, mikä oli itsestäniikin järkevää. Päädyimme ajatukseen jonkinlaisesta oppaasta draaman käyttöön päiväkodissa. Lastentarhanopettajan toiveena oli käytännönläheisyys ja ohjeet vetämiini leikkeihin ja harjoituksiin, joten lähdin niistä liikkeelle. Pyrin kirjaamaan ohjeet selkeästi ja ytimekkäästi, merkiten lähteet aina kun mahdollista. Itse esikoululaisten kanssa käyttämäni asioiden lisäksi tahdoin oppaaseen muitakin draaman työtapoja, jotka ovat hyödynnettävissä lasten kanssa. Yleistietoa draamasta ja perustelua sen

käytölle valikoin tämän raportin teoriapohjaan jo kirjoittamastani tekstistä.

Kun olennaisin sisältö oli saatu samaan tekstitiedostoon, aloin jaotella listaamiani leikkejä ja työtapoja sen mukaan, mihin työskentelyn vaiheeseen ne parhaiten sopivat. Listasin loppuun käyttämiäni kirja- ja nettilähteitä, joista löytyy lisää vinkkejä draaman käyttöön. Valitsin työn ulkoasun omaa silmää miellyttäväksi ja lisäsin kanteen draamatuokiolta napatun kuvan, joka sopi mielestäni hyvin kuvaamaan draaman yhteisöllistä luonnetta. Opinnäytetyöohjaajani palautteen perusteella tein työtapalistaan vielä muutaman väliotsikon lisää ja kirjoitin op-
paalle pienen esipuheen.

Kun olin tyytyväinen kokonaisuuteen, lähetin oppaan työelämäohjaajalleni luettavaksi ja kommentoitavaksi. Oppaasta tullut palaute oli pelkästään positiivista, eikä kehittämiskohteita mainittu. Syksyn tuokioilta tutut leikit pääsivät käyttöön vielä kevään aikana. Kävin tekstin itse vielä kertaalleen läpi, tein tarvittavat täydennykset ja niin opas oli valmis opinnäytetyöhön liitettäväksi. Arvioivan seminaarin jälkeen tein vielä pieniä viilauksia opponenteilta saadun palautteen pohjalta.

7 Opinnäytetyön arviointi

Tässä luvussa arvioin opinnäytetyöni onnistumista eri näkökulmista. Ensin reflektoin omaa työskentelyäni itselle asettamieni tavoitteiden ja draaman arviointia varten koostamani mallin kautta. Olen toteuttanut tätä itsearviointia jo prosessin aikana päiväkirjamaisesti jokaisen ohjaamani tuokion jälkeen. Toisessa kappaleessa käsittelen prosessiin osallistuneiden lasten ja työntekijöiden antamaa palautetta. Myös heiltä olen saanut arvioita prosessin aikana niin yksittäisiä tuokioita kuin kokonaisuuttakin koskien. Lopuksi kokoan arvioinnin yhteen ja pohdin toiminnan tavoitteiden sekä eettisyyden toteutumista.

7.1 Oma arviointi

Luodessani arvioinnin pohjaa itselleni, hyödynsin konkareiden ajatuksia draamatoiminnan arvioinnista. Teoksesta *Draamakompassi* (Owens & Barber 2010, 52-55) löytyy prosessidraaman reflektoinnin malli ja kirjassa *Vihreä draama* (Hiltunen & Konivuori 2005, 97-98) on draamaohjaajan itsereflektiolomake. Näistä poimin ryhmän ja suunnittelemani toiminnan kannalta tärkeimmiksi katsomani arviointikysymykset. Tein kysymyksistä lomakkeen (liite 2.), jonka täytin jokaisen tuokion jälkeen.

Arviointilomakkeeni alkaa kysymyksillä, millaiset tunnelmat itselle jäivät ja miten toimin omasta mielestäni. Jokaisen tuokion jälkeen lähdin päiväkodilta hyvillä mielin ja prosessin jälkeen päällimmäisenä oli onnistuneet ja myönteiset tunnelmat. Osa tuokioista osoittautui

toimivammiksi kuin toiset ja toiminnassa oli toki myös kehittämisen varaa. Onnistumisen tunteeseen kuitenkin vaikutti varmasti eniten lasten innostus ja se, miten he lähtivät rohkeasti mukaan kokeilemaan kaikkea. Pääsin yli pahimmasta jännityksestäni ensimmäisten tuokioiden jälkeen ja pystyin itsekin nauttimaan yhteisestä tekemisestä. Ohjaus sujui prosessin myötä jatkuvasti paremmin, mutta työskentelin mielestäni jo alusta asti hyvällä asenteella ja johdonmukaisesti.

Draamatuokioiden ilmapiiri oli läpi prosessin mukavan rento, mutta keskittynyt. Ensimmäisellä kerralla näkyi vielä jonkinlainen vieraskoreus, joka oli seuraavana päivänä jo hälvennyt. Ryhmä tuli tuokioille uteliaiin mielin, mikä teki toiminnan aloittamisen ohjaajalle helpoksi. Yhteys lapsiin toimi ja he olivat enimmänsä aikaa hyvin kuulolla. Vaikka leikit meinasivat äityä välillä villoiksi, pysyi tarvittava järjestys hyvin yllä ryhmän työntekijöiden avustuksella. Liian levoton ilmapiiri ei olisi mahdollistanut oppimista, joten oli suureksi avuksi, että lastentarhanopettaja ja lastenhoitaja pystyivät tarvittaessa tukemaan yksittäisiä lapsia. Näin saatoin itse keskittyä kokonaisuuden hallitsemiseen ja ryhmän kiinnostuksen ylläpitämiseen. Mielestäni oppimisen kannalta tärkeä tekijä oli toiminnan houkuttelevuus, mikä parhaimmillaan ruokkii lapsen omaa uteliaisuutta ja halua oppia.

Sopivan jännitteen luominen työskentelyyn on draamassa tärkeää, sillä se saa osallistujat sitoutumaan toimintaan. Ensimmäisellä kerralla jännitettä loi jo uusi aikuinen ja viimeistään käsinukkepoikalla sain lapset uteliaiksi. Toisen viikon keijutarina vangitsi lasten kiinnostuksen välittömästi ja se riitti hyvin tuokion ajan, kun satu jatkui pienissä pätkissä toiminnan mukana. Oikeastaan kaikilla tuokioilla jännite pysyi sillä tasolla, että se kantoi yhteisen tekemisen ajan; joillain kerroilla paremmin, joillain vähän heikommin. Sadunomaisuus vaikutti selvästi olevan se tekijä, joka tempaisi lapset parhaiten mukaan. Siihen liittyy myös toiminnassamme hyvin näkyvä leikkimielisyys ja tekemisen ilo. Osaan leikeistä ja harjoituksista sisältyi hassuteltua ihan tietoisesti, mutta lapset osasivat myös yllättää sen suhteen, mitä pitivät hauskana.

Tapani reagoida esille tulleisiin ajatuksiin ja tunteisiin vaikutti kannustavan lapsia aktiiviseen osallistumiseen. Pyrin huomioimaan jokaisen ryhmäläisen, kuuntelemaan heitä tarkasti ja ilmaisemaan kiinnostukseni heidän mielipiteitään kohtaan. Tässä auttoi myös käyttämäni työtavat kuten viisauden tuoli, joka perustuu mielipiteen ilmaisuun ja sen kuulemiseen. Annoin aikaa myös sellaisille havainnoille ja ajatuksille, jotka eivät olleet aivan asian ytimessä, mutta tarvittaessa sitten palauttelin lempeästi asiaan. Kun lapsi esimerkiksi huomasi oravan ja ilmoitti siitä kovaan ääneen, katselimme hetken yhdessä sen menoa ja jatkoimme sitten siitä, mihin olimme jääneet. Pyrin siis olemaan mahdollisimman hyvin läsnä hetkessä. Silti jälkikäteen mietin tilanteita, joissa olisi ollut tarkoituksenmukaista joustaa enemmän myös tekemäni suunnitelman osalta. Osaan tuokioista olisi esimerkiksi voinut vielä lisätä liikettä ja toiminnallisuutta paikoillaan olon vastapainoksi.

Useimmat käyttämämme työtavat näyttivät toimivan oikein hyvin tämän ryhmän kanssa. Tuokioiden alun ja lopun tunnelmapiirit sekä lämmittelyleikit sujuivat, kuten olin toivonutkin. Myös draaman klassiset työtavat kuten elävä kone ja asiantuntijan mantteli (viisauden tuoli) onnistuivat ja näyttivät lapsille mieluisilta. Jostain syystä ryhmiin jakautumiseen tarkoitetut leikit osoittautuivat kaikista haastavimmiksi ja niiden aikana jouduin varmaankin selkiyttämään ja kertaamaan ohjeita eniten. Muutoin osallistujat pärjäsivät hyvin roolinottoa kokeilevissa harjoituksissa ja useimmat näyttivät nauttivan pienistä hetkistään ”parrasvaloissa”. Työskentelyn tempo oli etenkin ensimmäisillä tuokioilla aika nopea, mikä johtui ainakin osittain jännityksestäni; en osannut rauhoittua kuhunkin harjoitukseen parhaalla mahdollisella tavalla. Toisella viikolla otin jo rauhallisemmin. Vaihtelevuus tekemisen ja puhumisen, paikoillaan olon ja liikkumisen välillä oli hyvä useimmilla kerroilla. Vain neljäs tuokio jäi vähän liian yksipuoliseksi ja lyhyeksi, ja viimeisellä oli ehkä turhan pitkä aika istumista.

Henkilökohtaiset tavoitteeni opinnäytetyölle olivat kehittyä lasten ohjaamisessa, kehittyä draaman suunnittelussa ja ohjaamisessa sekä oppia lisää ympäristökasvatuksesta. Ohjaustaitojen kehittymisessä olennaisinta on harjoitus ja sitä on tätä opinnäytetyötä tehdessä tullut. Luottamus omaan tekemiseen kasvaa vain tekemällä. Helpoimmin havaittava muutos kuuden ohjaamani tuokion aikana olikin rohkeuden ja rauhallisuuden asteittainen lisääntyminen. Ohjaamisesta tuli luontevampaa prosessin kuluessa. Tähän vaikutti paljon ryhmään tutustuminen ja sen huomaaminen, että lapset lähtevät aika helposti mukaan kaikenlaiseen tekemiseen, kunhan on itse innostunut.

Draaman suunnittelusta opin paljon opinnäytetyöprosessin aikana ja paljon on vielä opeteltavaa jäljelläkin. Suunnittelun perusteet selvisivät jo kirjallisuuden ja aiempien kokemusten kautta, mutta ne vahvistuivat, kun pääsin toteamaan asiat itse käytännössä. Ymmärsin hyvän taustatarinan olevan kaiken perusta. Valmiin ohjelman pohjalta toteutetut tuokioidet olivat paras osa kokonaisuutta, sillä niissä opittavat asiat oli sisällytetty kiinnostavaan tarinaan. Lyhyitä yhteen harjoitukseen perustuvia draamatilanteitakin voi tuki kokeilla alkuun, mutta pelkkä niiden yhdisteleminen ei saa aikaan varsinaista prosessidraamaa. Toiminta jää jollain tavalla mekaaniseksi ja pintapuoliseksi. Suunnittelemani kolmeviikkoisen kokonaisuuden yhtenäisyydessä olisi siis, Pöllövaarista huolimatta, vielä kehitettävää. Ensimmäisen ja viimeisen viikon tuokioidet olisivat esimerkiksi voineet tapahtua siinä samassa kuvitteellisessa ympäristössä kuin valmis keijutarinakin. Huomasin myös sortuneeni suunnittelussa aloittelijan innokkuuteen aihevalintojen runsauden suhteen, sillä yhdestä tai kahdestakin valitsemastani aiheesta olisi riittänyt käsiteltävää koko kolmen viikon jaksolle.

Hyvän tarinan lisäksi draamatuokiolla on oltava sopiva rytmi eli vaihtelu erilaisten toimintojen välillä. Erityisesti lasten kanssa kannattaa liikkua pohdintaa ja paikallaan oloa vaativien teh-

tävien välissä. Suunnitelmaan olisi hyvä sisällyttää myös vaihtoehtoisia toimintatapoja, joista voi valita tilanteen mukaan sopivan. Huomasin, että kokemattomana draamaohjaajana olisi vaikea vaihtaa yllättäen suunnitelmaa kesken tuokion, vaikka näkisikin sen tarpeellisuuden. Joustovara osallistujien mielialan ja muiden muuttuvien tekijöiden mukaan tuo tarkoituksenmukaisuutta toimintaan ja olisi ollut hyvä sisällyttää omaankin ohjaustoimintaani. Suuria yllätyksiä ei juuri tullut, mutta varasuunnitelma olisi luonut turvaa itselle. Kokemuksen myötäähän olisi sitten mahdollista jättää suunnitelmaan enemmänkin kohtia, joissa toimitaan ryhmän valintojen ohjaamina.

Muiden opettaminen on hyvä tapa oppia lisää myös itse. Tavoitteeni oli oppia ympäristökasvatuksesta ja omaa tietämystä tulikin täydennettyä. Esimerkiksi lajitteluleikkiä suunnitellessa kertosin samalla ohjeita itsekin. Haaste oli myös sellaisen vaikean aiheen kuin energian käsittely kuusivuotiaalle ymmärrettävällä tavalla. Tätä pohtiessa ja tietoa kerätessä tuli jäsenneltyä asiaa omassakin päässä uudelleen. Jos nyt täytyisi tehdä vastaava projekti uudestaan, osaisin huomioida asioita, joihin en osannut näin ensimmäisellä kerralla panostaa tarpeeksi. Olen kuitenkin kokonaisuudessaan tyytyväinen siihen, miten paljon olen itse projektista oppinut ja mitä olen saanut opettaa luontoesiopetusryhmän lapsille ja työntekijöille.

Arviointilomakkeiden viimeisessä kohdassa kysyn itseltäni, mitä opin. Olen aiemmin kertomieni asioiden lisäksi kirjannut niihin yllättyneeni lasten tiedoista ja taidosta ja siitä, mihin ne kohdistuvat. Lapset ovat yksilöitä, mutta suoriutuivat antamistani tehtävistä yleensä paljon nopeammin kuin luulin. Siksi tuokiot jäivät aina etukäteisarviotani lyhyemmiksi. Huomasin samankin ryhmän olevan erilainen päivästä riippuen. Parasta oli huomata lasten kiinnostus keijutarinan alkaessa, sillä omat ennakkoepäilykseni lasten eläytymisen suhteen eivät toteutuneet vaan niin tytöt kuin pojatkin olivat heti kyseenalaistamatta mukana yhteisessä kuvitteluleikissä. Oli myös hienoa todistaa itselleen, että abstraktejakin aiheita voi käsitellä ja toiminnallisuus toimii.

7.2 Työntekijöiden ja lasten palaute

Työntekijöiltä saatavaa palautetta varten muokkasin reflektointilomakkeestani lyhyemmän version (liite 3), jonka lastentarhanopettaja täytti jokaiseen tuokion jälkeen. Lisäksi kävimme arviointikeskustelun ohjausten ollessa ohitse. Lapsilta keräsin palautetta suullisesti useimpien tuokioiden lopussa ja laajemmin viimeisellä kerralla. Toiseksi viimeiseen tuokioon sisältyi jänatyöskentelyä, jonka kautta lapset ilmaisivat ajatuksiaan teemasta ja antoivat palautetta. Noin viikon kuluttua viimeisen tuokion jälkeen lastentarhanopettaja kysyi vielä lapsilta mitä tuokioilta oli jäänyt mieleen ja mitä kokivat oppineensa.

Tuokioiden arviointi alkoi kysymyksellä ryhmän ja ohjaajan välisestä yhteydestä. Tämän katsottiin toimineen hyvin kaikilla kerroilla. Lasten mieliala oli tuokioiden alkaessa kiinnostunut ja odottava. Vaikka välillä osalla lapsista oli rauhattomampia päiviä, pysyi mielenkiinto hyvin yllä ja tilanne hallinnassa. Kokonaisuudessa toiminnan arvioitiin myös tukeneen hyvin tavoitteiden toteutumista, erityisesti positiivisten oppimiskokemusten luomista. Ensimmäisellä tuokiolla ei varsinaisesti harjoiteltu kestävän kehityksen mukaisia toimintatapoja ja neljännellä jäi ilmaisuharjoitukset vähemmälle, mutta muuten pyrkimys tavoitteisiin näkyi toiminnassa.

Lomakkeen neljäs kysymys oli: Millaisia ajatuksia ja keskustelua teema herätti osallistujissa? Pääsikä ryhmä oleellisen äärelle? Tähän ei juuri otettu kantaa kahden ensimmäisen viikon osalta, mutta keuhuttiin keijutarinan aiheen siirtämistä lasten arkeen. Jäteaihe herätti osallistujissa hyvin keskustelua, koska heillä oli tietoa siitä. Viimeisen tuokion energiateema oli haastava, mutta lapset löysivät oikeita asioita hyvän jäsentelyn tukemana. Käytettyjen työtapojen osalta lastentarhanopettaja oli tehnyt hyvin samanlaisia havaintoja kanssani. Toiminnallisuus sopi asioiden opetteluun parhaiten ja hyvä rytmi kuuntelun ja tekemisen välillä oli tärkeää. Toimivuudesta kehuja saivat Pöllövaari, lajitteluleikki ja paperinkeräysleikki. Myös yhteistoimintaa vaativat harjoitukset ja puheenvuoron merkinä kiertävä tavara huomattiin hyödyllisiksi.

Ohjaustoimintani arvioitiin olleen tarkoituksenmukaista ja suhtautumiseni lasten ideoihin hyvää. Kuuntelin ja huomioin heitä ja reagoin myönteisen hyväksyvästi esille tulleisiin ideoihin ja tunteisiin. Neljännen tuokion jälkeen sain kehittämisehdotuksen aiheen viemisestä vielä enemmän lasten arkeen. Lapset olisivat olleet motivoituneita siihen tarinan päättyessä, joten kestävän kulutuksen käsittely vielä käytännönläheisemmin olisi voinut olla hedelmällistä. Olen asiasta samaa mieltä ja tuokion jälkeen ajattelin sen kerran jääneen vähän lyhyeksi. Jos alussa olisi vielä ollut jokin liikunnallisempi harjoitus, olisivat lapset varmasti jaksaneet syventyä aiheeseen paremmin.

Palautekeskustelu käytiin viikko ohjaamani toiminnan jälkeen luontoesiöpetusryhmän lastentarhanopettajan kanssa. Hänelle oli jäänyt kokonaisuudesta kivat tunnelmat ja ideoita ryhmän toimintaan. Draama oli tullut tutummaksi, sillä aiempia käsityksiä siitä ei juuri ollut. Pantomiimin käyttö oli vastannut odotuksia siitä, millaista draama voisi olla. Erityisen onnistuneena hän piti Keijun outo tavara -ohjelman ensimmäistä osaa, siinä oli hyvä rytmi. Ohjaustavoistani sain hyvää palautetta rauhallisesta otteesta, positiivisuudesta ja tavastani esittää lapsille (jatko)kysymyksiä opettaessani heille jotakin. Ohjaamisestani tuli luontevampaa lopussa, kun ryhmä tuli tutummaksi. Kehittämisen suhteen tässä keskustelussakin tuli esille se, että samasta aiheesta olisi voinut jatkaa pidempään. Kysyin vielä, ovatko lapset jälkeinpäin kommentoineet ohjaamaani draamaa jotenkin. Keijutarinaa oli kuulemma muisteltu, kun sa-

ma teema tuli esille päiväkodin toisessa tapahtumassa. Sovimme, että lastentarhanopettaja kysyy lapsilta vielä saman viikon aikana tarkemmin palautetta tuokioista.

Lapsilta saatua tuokiokohtaista palautetta on avattu jo aiemmin toiminnan kuvauksessa, joten teen siitä tässä vain pienen yhteenvedon. Annettu palaute oli pääosin erittäin positiivista ja monet kertoivat pitäneensä kaikesta, mitä oli tehty. Eniten suosiota sai esittäminen eli pantomiimit. Janatyöskentelyssä kaksi osoitti olevansa sitä mieltä, että kyseinen tuokio oli ollut ihan tylsä. He eivät halunneet perustella tätä tarkemmin, eikä muuta negatiivista palautetta juuri tullut. Kun lapsilta oli yli viikko prosessin jälkeen kysely mielipiteitä, oli palaute paljon monipuolisempaa kuin viimeisellä tuokiolla saamani. Äskettäin leikityn hauskan sähkötysleikin jälkeen kokonaisuuden muistelu oli vaikeaa. Kun aikaa oli kulunut, saimme vähän luotettavaa tietoa siitä, mitä lapsille oli oikeasti jäänyt mieleen. Jälkeenpäin kysyttynä hauskimmat ja mieleenpainuvimmat asiat olivat keijutarina ja sähkötysleikki. Opitusta asioista lajittelu sai selkeän ykkössijan. Tämä lastentarhanopettajan lapsilta keräämä palaute löytyy kokonaisuudessaan liitteessä 4.

7.3 Tavoitteiden arviointi

Omien tavoitteideni osalta opinnäytetyöprosessi on ollut hyvin onnistunut, sillä olen oppinut lisää niin teoriapohjaan perehtymällä kuin myös yrityksen ja erehdyksen kautta. Lukemani on osoittautunut todeksi monessa kohdassa ja ilokseni myös työntekijöiden ja lasten antama palaute on ollut yhteneväistä omien havaintojeni kanssa.

Toiminnalle asetetuista tavoitteista ensimmäinen oli luontosuhteen edistäminen, sillä se on yleensäkin ympäristökasvatuksen tärkein tavoite. Sen mittaaminen on vaikeaa, joten voin arvioida lähinnä tapoja, joilla siihen on pyritty. Hyvän luontosuhteen muodostumisessa olennaista on varhaislapsuudessa saadut myönteiset luontoelämykset, joiden osana on aistikoemukset. Jo metsä toimintaympäristönä tukee tämän tavoitteen saavuttamista. Draamahetkillä saatiin tietoa ympäristöstä huolehtimisesta ja mahdollisuuksia tunnepohjaiseen sitoutumiseen samastumiskohteiden kuten keijujen ja Pöllövaarin kautta. Lähiluontoa havainnoitiin monin aistein ja sitä hyödynnettiin toiminnassa. Pyrin useilla työtavoilla myös lisäämään lasten ymmärrystä oman toimintansa merkityksestä. Kaikki Kesyp-mallin (sivu 10) osa-alueet on siis otettu huomioon.

Kestävän kehityksen mukaisten toimintatapojen harjoittelu on tavoite, joka on selkeästi draamatuokioiden aikana täytetty. Lajitteluharjoitus oli selkein yksittäinen tähän liittyvä työtapa ja lapset kokivat myös oppineensa siitä. Tämän lisäksi jokamiehenoikeuksien käsittely on kestävän kehityksen ekologiseen osa-alueeseen liittyvää toimintaa. Sosiaalinen ja kulttuurinen

ulottuvuus huomioitiin yhteistoiminnallisuuden ja tarinallisuuden kautta. Kestävä kulutus sekä energian säästäminen taas liittyvät niin taloudelliseen kuin ekologiseenkin näkökulmaan.

Lasten ilmaisullisten valmiuksien kehittymistä pyrin tukemaan rohkaisemalla osallistujia mielipiteen ilmaisuun. Samoin kuin pantomiimiesitykset myös eläytymistä vaativat leikit tukivat itseilmaisun kehittymistä, kun ilmapiiri oli salliva. Toiminnan tavoitteista viimeinen oli positiivisten oppimiskokemusten luominen, mikä ei suinkaan ollut tavoitteistani vähäisin. Oppimiskokemusten myönteisyys on mielestäni tärkeää etenkin lapsuudessa, jottei luontaista uteliaisuutta ja oppimishalua tukahduteta. Kun toiminta on kiinnostavaa ja mukavaa, siihen osallistuminen on ilo, ei pakko. Havaintojeni ja saamani palautteen perusteella uskon lasten viihtyneen draamahetkillämme. Naurua ja iloisia kasvoja oli jokaisella tuokiolla.

Opinnäytetyöni kokonaistavoite oli tuoda draama osaksi päiväkodin ympäristökasvatusta. Pyrin tähän näyttämällä käytännössä esimerkkini siitä, miten draamaa voisi hyödyntää. Lisäksi kokosin oppaan, josta löytyy monenlaisia vinkkejä alkuun pääsemiseksi. Koska opinnäytetyöhöni ei sisälly jatkoseurantaa, en voi olla varma päätyykö tämä raportti tai tekemäni opas käyttöön asti. Saamani palaute on kuitenkin ollut positiivista ja ainakin yksi ohjaamistani leikeistä on jo ennen raportin julkaisemista ollut käytössä.

Asettamieni tavoitteiden lisäksi toimintaani ovat koko opinnäyteprosessin ajan ohjanneet sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Niiden mukaan vastuullani on huolehtia osallistujien itsemääräämisoikeuden ja toiminnan luottamuksellisuuden toteutumisesta (Arki, arvot, elämä, etiikka 2013). Sovin lasten kanssa siitä, ettei mihinkään ole pakko osallistua ja kysyin myös vanhemmilta etukäteen kirjallisen luvan lasten osallistumiseen ja valokuvien ottamiseen. Opinnäytetyössä julkaistavat kuvat ovat sellaisia, ettei niissä näy kasvoja ja lasten antama palaute käsitellään anonyymisti. Lupa-asiat on hoidettu myös kunnan kanssa ja päiväkodin nimen julkaisemiseen on kysytty päiväkodin johtajan suostumus.

8 Pohdinta ja johtopäätökset

Tätä opinnäytetyötä tehdessä olen oppinut paljon niin omista työskentelytavoistani kuin käsittelemistäni teemoista. Niin ympäristökasvatus kuin draamakin ovat olleet tärkeiksi kokemiani sisältöjä tulevan työni kannalta jo ennen tätä opinnäytettä, mutta nyt ne ovat tulleet vielä tutummiksi. Etenkin käytännön toteutus luontoesiopetusryhmän kanssa oli mieluisaa ja opettavaista. Vaikka kaikkea ei tullut tehtyä niin kuin jälkepäin katsoisin parhaaksi, olen kokonaisuuteen tyytyväinen. On ollut ilo huomata, miten hyvin draaman keinot näyttävät toimivan opetuksen ja kasvatuksen menetelmänä. Draaman ja teatterin mahdollisuudet ovat jo sinänsä monipuoliset esimerkiksi päiväkodin tai koulun oppiaineena, mutta niihin saa myös liitettyä muita opetuksen ja kasvatuksen orientaatioita. Vain mielikuvitus näyttää olevan rajana.

Draama vaikuttaa minusta erityisen sopivalta opetusmenetelmältä juuri ympäristökasvatukseen, sillä näiden tavoitteet ja keinot kohtaavat. Ympäristökasvatuksella pyritään lisäämään ihmisten tietoisuutta ja tukemaan ympäristömyönteisiä asenteita. Aikuisuuden hyvä luontosuhde luodaan pitkälti jo lapsuuden aikana. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 18, 68.) Draaman toimivuus perustuu asioiden eläytyvään omakohtaiseen tarkasteluun useista näkökulmista, mikä lisää ymmärrystä oman toiminnan ja asenteiden vaikutuksista. Draamassa hyödynnetään ihmisten tarvetta leikkisyyteen (Owens & Barber 2010, 10-11), mikä mielestäni tekee siitä toimivan myös lasten kanssa käytettäväksi. Aikuisille voi olla aluksi suurempi kynnys harpata symbolisen toiminnan ja kuvittelun maailmaan, lapsille se on vielä arkipäivää ja luontaista.

Draaman ja ympäristökasvatuksen yhdistävä kokemuksellisuus näkyi mielestäni ohjaamassani toiminnassa hyvin. Parikka-Nihti (2014, 28-29) mukaan positiivinen luontosuhde vahvistuu hyvää oloa tuottavilla kokemuksilla ja niitä onnistuin palautteen ja havaintojeni perusteella tarjoamaan. Toiminta tuki lapsen kokonaisvaltaista kehittymistä huomioiden kesyp-mallin (sivu 11) mukaisesti niin kehon, sydämen kuin päänsäkin (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 28-29). Kehollisuus toteutui metsässä pidetyillä tuokioilla, joilla opeteltiin yhdessä ympäristön hyväksi toimimista. Tarinat metsän asukkaista loivat tunnepohjaista sitoutumista ja näyttivät lisäävän halua huolehtia ympäristöstä. Myönteisten kokemusten ja välittämisen tunteiden lisäksi saatiin uutta tietoa ja ymmärrystä.

Koska aihe on itselleni läheiseltä tuntuva ja tulokset näyttävät vastaavan odotuksiani, on syytä kiinnittää huomiota johtopäätösteni luotettavuuteen. Olen pyrkinyt toiminnan kuvauksessa olemaan mahdollisimman objektiivinen ja välttämään liian pitkälle vietyjä johtopäätöksiä. Itsereflektion lisäksi olen saanut palautetta kaikilta osallistujilta ryhmän työntekijät mukaan lukien. Omat havaintoni ovat yhdenmukaisia saamani palautteen kanssa, eikä niissä ole ristiriitaisuuksia. Teoreettinen viitekehys, johon pohjaan työni, on rakennettu mahdollisimman tuoreiden ja luotettavien lähteiden varaan. Lähdevalinnoista olen keskustellut niin opinnäytetyötä ohjanneen opettajan kuin työelämäkumppaninkin kanssa. Lähdeluettelo on verrattain niukka, mutta huolellisesti valikoitu.

Opinnäytetyö on toteutettu yhdessä 14 lapsen ryhmässä, jossa on jo aiemminkin sovellettu osallistavia lapsilähtöisiä toimintatapoja. Tämän ryhmän kanssa draama vaikutti toimivan ja vaikka lapset ovat yksilöitä ja osa varautuneempia ja ujompia kuin toiset, pääsivät kaikki osallisiksi yhteisestä kokemuksesta. En kuitenkaan voi pelkästään tämän kokeilun perusteella vakuuttaa draaman olevan hyvä opetusmenetelmä kaikille lapsille ja heidän ohjaajilleen. Siksi tukeudun tässä työssä myös kirjallisuuteen, jonka tekijät ovat itse ohjanneet draamaa monenlaisissa ympäristöissä. Muun muassa vihreän draaman taustafilosofian kehittäneet Hiltunen ja Konivuori (2005) ovat käytännössä todenneet draaman toimivuuden ympäristökasvatuksessa.

Owens ja Barber (2010) taas ovat koetelleet draaman mahdollisuuksia jo vuosikymmeniä ja huomanneet miten erilaisille ihmisryhmille se sopii.

Prosessidraaman soveltuvuudesta opetusmenetelmäksi on tehty myös väitöstutkimuksia. Laakso (2004) on väitöksessään tutkinut opettajaksi opiskelevien kokemuksia pedagogisesta draamasta sekä työskentelyyn sisältyvistä oppimismahdollisuuksista. Hän on havainnut prosessidraaman tarjoavan oppimisen mahdollisuuksia niin itse opetuksen sisältöön kuin moneen muuhunkin alueeseen liittyen. Sen avulla voidaan tutkia kollektiivisesti tärkeitä koettuja aiheita ja oppia ymmärtämään niitä paremmin. Lisäksi opitaan teatteritaiteesta ja draamataidoista sekä ryhmädynamiikasta ja viestinnästä. Työskentely tarjoaa myös mahdollisuuden itseilmaisun- ja tuntemuksen sekä itsetunnon kehittämiseen. Sillä on myönteinen vaikutus oppimismotivaatioon. Prosessidraaman todetaan soveltuvan myös aikuisten kokemukselliseen oppimiseen. (Laakso, 2004, 182, 188-189.)

Omien kokemusteni ja havaintojeni sekä aiemmin tehdyn tutkimuksen valossa voin todeta draaman soveltuvan opetusmenetelmäksi ja ympäristökasvatuksen teemojen käsittelyyn. Olen myös saanut huomata, miten antoisaa ja kokonaisvaltaisia elämyksiä luovaa draamatoiminta voi olla. Tässä vaiheessa on syytä kiittää työelämän yhteistyökumppaniani, päiväkotia Amandan luontoesiopetusryhmää työntekijöineen, tämän opinnäytetyön onnistumisen mahdollistamisesta. Yhteistyömme on ollut tiivistä ja toimivaa. Olen kiitollinen heidän antamastaan ajasta ja panoksesta.

Lähteet

Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. 2013. Helsinki.

Cantell, H. 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. 2015. Määräykset ja ohjeet 2014:94. Opetushallitus. Tampere: Yliopistopaino.

Heikkinen, H. 2010. Vakava leikillisuus. Draamakasvatusta opettajille. Kansanvalistusseura. 2.-4. painos. Vantaa: Hansaprint.

Heikkinen, H. L. T. 2015. Toimintatutkimus: Kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. 4. painos. Juva: Bookwell, 204-219.

Hiltunen, J. & Konivuori, H. 2005. Vihreä draama: draaman keinoin kestäviin elämäntapoihin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Kiuru ja koppakuoriainen. Päivähoidon ja alkuopetuksen ympäristökasvatusideoita. 2010. <http://www.kierratyskeskus.fi/files/3204/kiurujakoppis.web.pdf>

Laakso, E. 2004. Draamakokemusten äärellä. Prosessidraaman oppimispotentiaali opettajaksi opiskelevien kokemusten valossa. Jyväskylä; Jyväskylän yliopisto.

Lasten maapalloretki. Päiväkotien matka ympäristöystävälliseen elämään. Viitattu 27.4.2016. http://www.kierratyskeskus.fi/files/56/Lasten_maapalloretki_pieni.pdf

Laurean opinnäytetyöohje. 2016. Laurea.

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Mäntsälän kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma 2011. Sivistyslautakunta 10.8.2011. Viitattu 22.5.2015. <http://www.mantsala.fi/tiedostot/palvelut/koulutus-ja-opiskelu/esiopetus.pdf>

Nurmiraanta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2011. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. 3. painos. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino.

Okko-Pajula, T. 2013. Koskenrannan päiväkoti Amandan ympäristökasvatussuunnitelma.

Okko-Pajula, T. 2015. Päiväkoti Amandan kestävä kehityksen ohjelma 2014-2015 ja kestävä kehityksen kartoitukset.

Owens, A. & Barber, K. 2010. Draamakompassi -prosessidraaman suunnittelu, käytännön työskentely, arviointi ja reflektointi. Jyväskylä: Bookwell.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Juva: Bookwell.

Perusopetuslaki 628/1998, 2§.

Sinivuori, P. & T. 2007. Esiripusta arvoihin. Toiminnallinen draamakasvatuskirja. Keuruu: Ota-van kirjapaino.

Suosalo, A., Tavasti A., van de Kreeke, K., Lehti, P & Vannucchi, A. 2008. Lasten aurinkovuosi. Opas ekologiseen lastenkulttuuriin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Toivanen, T. 2010. Kasvuun! Draamakasvatusta 1-8-vuotiaille. Helsinki: WSOYpro.

Torén, B. 2000. Käsi nuken sydämellä. Käsinnukke pedagogisena välineenä. Helsinki: Tammi.

Kuvat

Kuva 1 Keveät perhoset	21
Kuva 2 Valitse esine	24
Kuva 3 Neljä peukaloa	24
Kuva 4 Asiantuntija	27
Kuva 5 Pöllövaari neuvoo	32
Kuva 6 Lajitteluleikki.....	33
Kuva 7 Tabletin lataus	36

Kuviot

Kesyp-malli..... 11

Taulukot

Taulukko 1 Tavoitteet.....	17
Taulukko 2 Aistit	19
Taulukko 3 Syksy ja jokamiehenoikeudet.....	22
Taulukko 4 Kestävä kulutus 1	25
Taulukko 5 Kestävä kulutus 2	28
Taulukko 6 Jätteet ja tavaran elinkaari	30
Taulukko 7 Energia	34

Liitteet

Liite 1 Kirje vanhemmille.....	53
Liite 2 Itsearviointin lomake.....	54
Liite 3 Arviointilomake työntekijöille	56
Liite 4 Lasten palaute	57
Liite 5 Opas	58

Liite 1 Kirje vanhemmille

Hei eskareiden vanhemmat!

14.9.2015

Olen sosiaalialan luovien toimintojen opiskelija Tikkurilan Laureasta.

Tulen opinnäytetyöhöni liittyen ohjaamaan metsäeskareille kuusi draamallista aamupäivää ympäristökasvatuksen teemalla. Toimintakokonaisuus rakentuu draaman, leikin ja satujen avulla.

Tuokiot ajoittuvat maanantaihin ja tiistaihin, viikoille 39-41.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuoda draaman keinoja Amandan ympäristökasvatuksen tueksi. Pyrin luomaan lapsille positiivisia oppimiskokemuksia, jotka voivat kehittää lasten ilmaisutaitoja ja luontosuhdetta. En kuitenkaan arvioi yksittäisten lasten toimintaa vaan keskityn ryhmän ja omien ohjaustaitojeni havainnoitiin.

Tulen käyttämään valokuvia ja lapsilta saatua palautetta draamatuokioiden taltioinnissa ja opinnäytetyöni kirjallisessa osassa. Valokuvat otetaan niin, ettei yksittäistä lasta voi tunnistaa kuvasta ja palaute kerätään anonyymisti. Pyydän teiltä vanhemmilta lupaa käyttää näitä tilannekuvia lapsestanne opinnäytetyössän.

Vastaan mielelläni mahdollisiin kysymyksiinne draamatoimintaan ja sen dokumentointiin liittyen!

Pyydän palauttamaan alla olevan lupakyselyn päiväkodille tämän viikon aikana.

Yhteistyöterveisin,

Heidi Toivola

heidi.toivola@laurea.fi

Lupakysely osallistumisesta draamatoimintaan ja siinä tehtävään dokumentointiin

Lapsen nimi: _____

Saa osallistua Ei saa osallistua

Saa valokuvata Ei saa valokuvata

Liite 2 Itsearviointin lomake

Draamatuokioiden itsereflektointi

Pvm ja teema

Tunteet

Millaiset tunnelmat itselle jäivät?

Miten toimin omasta mielestäni?

Ulkoiset tekijät

Oliko häiritseviä ulkoisia tekijöitä? Millaisia?

Miten ehkäisen ne jatkossa?

Millainen osallistujien mieliala oli, kun aloitimme? Miten huomioin sen?

Tavoitteet

Miten toiminta tuki tavoitteiden toteutumista?

-luontosuhteen edistäminen

-kestävän kehityksen mukaisten toimintatapojen harjoittelu

-ilmaisullisten valmiuksien kehittäminen

-positiivisten oppimiskokemusten luominen

Vuorovaikutus

Mahdollistiko ilmapiiri oppimisen?

Miten ryhmä toimi ja miten minä toimin suhteessa ryhmään, toimiko yhteys?

Olivatko osanottajien roolit selkeitä ja johdateltiin niihin turvallisesti?

Oliko oma (mahdollinen) roolini tarkoituksenmukainen? Olivatko käyttämäni eleet, ääni ym. tulkittavissa kuten olin suunnitellut?

Jännite

Vangitsiko lähtökohta kiinnostuksen? Oliko jännite riittävä sitoutumisen aikaansaamiseksi?

Oliko työskentelyssä leikkimielä ja tekemisen iloa?

Työtavat

Olivatko työtavat sopivia tälle ryhmälle? Mitkä työtavat toimivat ja mitkä eivät?

Oliko tempo sopiva vai liian hidas tai nopea?

Ymmärsivätkö osallistujat oman toimintansa merkityksen?

Toiminnan ohjaaminen

Miten tarkoituksenmukaista toiminnan ohjaaminen oli?

Miten reagoin havaitsemiini ideoihin ja tunteisiin?

Oliko tarvetta selkeyttää työskentelyä missään vaiheessa? Onnistuiko siinä?

Miten hyvin olin mukana/sisällä tämän kertaissa työskentelyssä?

Reflektio

Millaisia ajatuksia ja keskustelua teema herätti osallistujissa? Pääsikö ryhmä oleellisen äärelle?

Varasinko aikaa arviointiin työskentelyn lopussa?

Kehittäminen

Mitä tekisin/teen jatkossa toisin? Miten varaudun yllätyksiin jatkossa?

Mitä itse sain, mitä opin?

Liite 3 Arviointilomake työntekijöille

Pvm ja teema

1. Miten ryhmä toimi ja miten ohjaaja toimi suhteessa ryhmään, toimiko yhteys?
2. Millainen osallistujien mieliala oli, kun aloitimme? Miten se huomioitiin?
3. Miten toiminta tuki tavoitteiden toteutumista?
  - luontosuhteen edistäminen
  - kestävän kehityksen mukaisten toimintatapojen harjoittelu
  - ilmaisullisten valmiuksien kehittäminen
  - positiivisten oppimiskokemusten luominen
4. Millaisia ajatuksia ja keskustelua teema herätti osallistujissa? Pääsikä ryhmä oleellisen äärelle?
5. Olivatko työtavat sopivia tälle ryhmälle? Mitkä työtavat toimivat ja mitkä eivät?
6. Miten tarkoituksenmukaista toiminnan ohjaaminen oli?
7. Miten ohjaaja reagoi lasten ideoihin ja tunteisiin?
8. Oliko häiritseviä ulkoisia tekijöitä? Millaisia?
9. Mitä voisi tehdä jatkossa toisin?
10. Opitko/saitko itse jotain?

Liite 4 Lasten palaute

Lasten kommentteja draamahetkiltä:

Mieleen jäi ja oli kivaa:

- ihan kuin mä olisin nähnyt veljen pyörässä ruuvimittarin
- oli hauskaa kun piti säikähtää kun sai sähköiskun
- tykkäsin kun piti ilveillä kun sai sähköiskun
- keijutarina oli tosi hauska
- kierrätysjuttu oli hauska, kun piti laittaa ne lasit ja muut tavarat niiden papereiden päälle mihin ne kuuluu X3
- oli hauskaa kun Heidi taikoi meidät leiviksi
- tykkäsin keijutarinoista ja sähköleikistä
- musta sähköleikki oli hauska X3
- keijutarina oli kiva X2
- aurinkovoimala oli kiva X3
- ruuvimittari näytti ihan kuin se olisi ollut joku meidän työkalu tai jotain
- ruuvimittari oli hauska
- käpyjen kuljetusleikki oli kiva X3
- toisten esitysten katsominen oli kivaa
- esitysten tekeminen oli kivaa
- ”mitä oli tehnyt aamulla” oli kivaa

Tylsää oli:

- yhden lapsen mielestä käpyjen kuljetusleikki

Opin:

- opin roskia lajittelemaan X9
- opin leikkimään niitä leikkejä
- opin sähköleikin

Draamaa ympäristö- kasvatukseen

- päiväkodissa

Heidi Toivola

2016

Sisällys

Esipuhe.....	3
Miksi juuri draamaa?	3
Miten draamatyöskentely aloitetaan?	4
Harjoituksia, leikkejä ja työtapoja	6
Virittäytymiseen	7
Käsittelyvaiheeseen	9
Ryhmiin jakautuminen.....	9
Leikkejä ja aistiharjoituksia	9
Draaman työtapoja	11
Lopetukseen.....	13
Kirjallisuusvinkkejä.....	14

Esipuhe

Yksi ympäristökasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä on lasten luontosuhteen vahvistaminen kokemusten ja elämysten avulla. Koen draamakasvatuksen olevan mitä mainioin väline tähän kokemukselliseen oppimiseen. Tämä vihkonen on syntynyt osana sosionomiopintojeni opinnäytetyötä draaman hyödyntämistä ympäristökasvatuksessa. Opinnäytetyön käytännön osuus toteutettiin luontoesiopetusryhmässä, jonka toimintaa pääsin näkemään ja kehittämään. Ohjasin ryhmälle kuusi draamallista opetustuokiota, joilla käytetyt leikit ja harjoitukset löytyvät tästä vihkosesta. Lisäksi olen koonnut tähän pienen tietoisikun draaman ohjaamisesta sekä suosittelimiani teoksia aiheeseen liittyen. Kannen kuva on napattu pienryhmien muodostamiseen käytettävästä leikistä, joka sekin löytyy jäljempää.

Mukavia lukuhetkiä ja elämyksiä draaman parissa!

Miksi juuri draamaa?

Draama yhdistää todelliset ja kuvitteelliset maailmat, tarjoaa mahdollisuuden ajatella itsestä, muista ja maailmasta uusin tavoin. Se haastaa erilaisten tilanteiden ja roolien kautta katselemaan elämää uudella tavalla ja pohtimaan arvoja ja ihmissuhteita. Se lisää ymmärrystä antamalla tilaisuuksia kokeilla erilaisia vaihtoehtoja. (Hiltunen & Konivuori 2005.) Draaman maailman voi ajatella oppimisympäristönä, jossa on sallittua kokea ja kokeilla myös sellaisia ajatuksia, tunteita ja ilmaisuja, jotka eivät ole arkipäivässä mahdollisia (Heikkinen 2010).

Draaman avulla voidaan edistää laadullista oppimista, mikä on vastakohta opittavien asioiden toistamiselle ja pinnalliselle omaksumiselle. Oppimistyylejä on monenlaisia, mutta pelkkään tietoon ja sen toistamiseen turvautuminen saattaa tukahduttaa yksilön oman halun oppia. (Owens & Barber 2010, 10–11.) Kun saa itse osallistua ja tehdä, asiat jäävät huomattavasti paremmin mieleen. Draaman vahvuus on kyky liikuttaa ja muuttaa ihmisiä sekä vahvistaa ja kyseenalaistaa heidän arvojaan. Se pyrkii mahdollistamaan kulttuurin ja tiedon tutkimisen symbolisella tasolla niin, että tiedot ja taidot voi siirtää elämismaailmaan. Sekä yhteisiä että henkilökohtaisia kysymyksiä voi käsitellä turvallisella tavalla. (Heikkinen 2010.)

Draaman käyttöä opetusmenetelmänä voi perustella inhimillisellä tarpeella leikkiä eli käsitellä merkityksiä symbolisen toiminnan kautta kuvitteellisesti ja eri taidemuotoja käyttäen. Tätä tarvetta tulisi hyödyntää antamalla mahdollisuus ottaa leikki vakavasti. Näin tarjotaan todellinen mahdollisuus oppia tilanteesta ja nauttiakin siitä. Draamatyöskentelyn on myös toistuvasti nähty toimivan sellaistenkin ryhmien kanssa, joiden ikä tai valmiudet herättävät ohjaajissa aluksi skeptisyyttä. Draama on kuitenkin toiminut motivoivana tekijänä ja todella vaikuttanut osallistujiansa. Draamaprosessi voi parhaimmillaan olla voimaannuttava. (Owens & Barber 2010, 10–11.)

Miten draamatyöskentely aloitetaan?

Pienten lasten kanssa draamatyöskentelyä kannattaa aluksi jatkaa vaikkapa vain viisi minuuttia. Se on usein hyödyllisempää kuin siirtyä saliin ja yrittää saada siellä kulumaan koko tunti riippumatta ryhmän kehitystasosta. Draamatyöskentely on vaativaa toimintaa. On usein parempi tuntee onnistuneensa viisi minuuttia kuin epäonnistua 45 minuuttia.

-Owens & Barber 2010.

Draamatyöskentelyn suunnitteluun ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa. Tarvittavan suunnittelun määrä ja tapa riippuu ohjaajan ja ryhmän kokemuksesta. Ennakkosuunnittelu antaa turvaa aloittelevalle draamaohjaajalle ja saa hänet tuntemaan olonsa rentoutuneemmaksi kuin tilanteessa, jossa sisällön ja käsiteltävän valinta jätetään kokonaan ryhmän päätettäväksi. Käytännössä suunnitelmaan kuitenkin sisältyvät ainakin:

- selkeät tavoitteet ryhmälle ja draamatoiminnalle
- tarkoituksenmukainen ja innostava sisältö kyseiselle ryhmälle
- tarvittavat välineet ja materiaalit
- tilanne, jossa tehdään sopimus ryhmän ja ohjaajan välille
- selkeä impulssi työskentelyn aloittamiseen ja kiinnostuksen vangitsemiseen
- useita erilaisia työtapoja ja tehtäviä
- sopivat arvioinnin tavat.

(Owens & Barber 2010, 15–20.)

Draamatyöskentely etenee seuraavan rakenteen mukaan: Virittäytyminen, aiheen käsittely yleisellä ja henkilökohtaisella tasolla sekä lopetus. Virittäytyminen on tärkeä vaihe, joka pitää sisällään tutustumis- ja lämmittelyharjoituksia. Sen tehtävänä on ikään kuin toimia johdantona draamatyöskentelyyn, herättää

kiinnostus ja luoda tunnelmaa sekä tarpeen mukaan joko rauhoittaa ja auttaa keskittymään tai antaa ryhmälle energiaa. Aiheen käsittelyssä edetään usein yleiseltä omakohtaiselle tasolle. Oppiminen perustuu draamassa usein hätkähdykselle, reflektiolle ja vaihtoehtoisten toimintamallien etsimiselle. Lopetuksen rooli on yhtä tärkeä kuin aloituksenkin. Siinä kootaan tapaamisen antia ja kerrotaan ääneen tunnelmia ja ajatuksia. (Hiltunen & Konivuori 2005, 30.)

Draamasopimuksen teko tarkoittaa tilannetta, jossa sovitaan yhteiset toimintatavat draamatuokioiden ajaksi. Aluksi kannattaa kysyä lasten omia ideoita mukavan ilmapiirin luomiseksi. He todennäköisesti joutuvat, ettei kiusaaminen tai toisen päälle puhuminen ole suotavaa. Ohjaajan tehtävä on kertoa draaman ominaispiirteistä kuten toiminnan vapaaehtoisuudesta ja siitä, ettei ole oikeaa ja väärää tapaa tehdä asioita. Toiveena on, että kaikkea kokeillaan, mutta jos jokin tuntuu pahalta, ei sitä tarvitse tehdä. Jotta oppimisympäristöstä saadaan turvallinen ja rento, ohjaajan tulee tehdä selväksi, ettei pilkata toisten tapoja ajatella tai toimia.

Eryteisesti kokemattoman ryhmän kanssa on hyvä luoda jonkinlaiset alku- ja loppurituualit, jotka toistuvat aina draamatuokion alkaessa ja päättyessä. Tämä luo ryhmälle turvallisuutta ja helpottaa draaman maailmaan siirtymistä. Vaikka ohjaajalle voi erilaisten harjoitusten kanssa syntyä runsaudenpula ja halu kokeilla kaikkea, kannattaa samoja työtapoja käyttää useita kertoja, jotta ne tulevat tutuiksi niin ryhmälle kuin ohjaajalle itselleen. Draaman perusharjoituksia voi soveltaa niin moniin tilanteisiin, että niistä saa aina jotakin uutta irti. Yksittäisiä lapsille tuttuja harjoituksia voi myöhemmin hyödyntää myös esimerkiksi arjen ristiriitatilanteissa helpottamaan toisen näkökulman ymmärtämistä ja ratkaisuvaihtoehtojen löytämistä.

Draamakasvatuksen lajeista prosessidraama soveltuu hyvin muiden oppiaineiden opettamiseen. Se on osallistavaa draamaa, jossa ei ole ulkopuolista yleisöä vaan ryhmä yhdessä ohjaajan kanssa tutkii asioita, leikkii niillä ja etsii ja luo merkityksiä. (Heikkinen 2010.) Osallistujat toimivat vuoroin rooleissa, vuoroin omana itsenään. He oppivat kokemuksellisesti toimimalla ja pohtimalla. Prosessidraama on opetusmenetelmä, jonka juuret löytyvät teatteritaiteesta. Se on moniulotteinen draamallinen kokonaisuus, joka koostuu useista tarkoituksenmukaisesti käytetyistä työtavoista. Tapahtumien laukaisijana on esimerkiksi aiheeseen liittyvä kehystarina tai kuva. (P. & T. Sinivuori 2007., Toivanen 2010.)

Ohjaaja voi käyttää prosessidraaman perustana suljettua tai avointa käsikirjoitusta, joka on joko itse keksitty tai valmis (Toivanen 2010). Käsikirjoitusta kutsutaan myös nimellä draamaohjelma. Kuten Toivanen toteaa, suljettu prosessidraama soveltuu hyvin pienille lapsille ja aloittelevalle ohjaajalle, sillä siinä työskentelyn vaiheet on suunniteltu etukäteen. Näin ollen lasten tuottamat ratkaisut eivät vaikuta toiminnan muotoon vaan lähinnä sen sisältöön. Avoimessa prosessidraamassa taas kokonaisuus ei ole niin ennalta määrätty vaan ryhmän valinnat vaikuttavat niin aiheen valintaan kuin työskentelyn etenemiseen. Tämä vaatii ohjaajalta kokemusta draamatyöskentelystä ja erilaisten työtapojen käytöstä. Kokenut ryhmä voi myös itse ehdottaa kuhunkin tilanteeseen soveltuvia työtapoja. (Toivanen 2010.)

Prosessidraamaa voidaan käyttää, kun halutaan etsiä ratkaisuja tai vaihtoehtoja ongelmiin tai ideoita käsiteltävään aiheeseen. Ohjaaja on suunnitellut etukäteen draamaprosessin rakenteen ja toimii vuoroin ohjaajana, havainnoitsijana tai roolissa osana yhteistä draamallista tilannetta. Prosessin tulosta ei kuitenkaan voi ennustaa etukäteen tai toistaa, mikä tekee siitä mielenkiintoista. Sen avulla on mahdollista vaikuttaa kasvatuksellisesti lasten asenteisiin ja ennakkoluuloihin. (P. & T. Sinivuori 2007.) Draamaprosessi voi kestää vai yhden oppitunnin tai se voi jatkua useana päivänä vaikkapa kerran viikossa (Toivanen 2010).

Draamatyöskentelyn arvioinnissa on hedelmällisempää ja oleellisempää keskittyä ohjaajan itsearviointiin ja oppimistilanteen arvioimiseen kuin osallistujan arviointiin. Ohjaajan on hyvä tarkastella ohjauskäytäntöjensä muutoksia, asenteita ja toimintatapoja sekä taustalla olevia periaatteita. Näin päästään käsiksi omaan työn teon tapaan ja sen perusteisiin. Arvioinnin edellytyksenä on kyky olla rehellinen itselleen sekä pyrkimys oman toiminnan ja oppimisprosessin kehittämiseen. (Hiltunen & Konivuori 2005, 95–96.)

Harjoituksia, leikkejä ja työtapoja

Erilaisia harjoituksia ja työskentelytapoja draamatuokioiden sisällöksi on olemassa kymmeniä ja taas kymmeniä. Tässä luetellaan sellaisia, joita olen itse käyttänyt opinnäytetyöhöni kuuluvilla draamatuokiolla luontoesiopetusryhmän kanssa sekä muita draaman yleisimpiä työtapoja. Lisää löydät esimerkiksi seuraavassa luvussa vinkkaamistani kirja- ja nettilähteistä. Listatuille leikeille ja harjoituksille on tehty karkea jako virittäytymiseen, käsittelyyn ja lopetukseen sopivista harjoitteista, mutta useimmat niistä soveltuvat käytettäväksi muussakin tarkoituksessa. Leikit ovat pitkälti ympäristökasvatuksen teemoihin muokattuja, mutta draaman työtavat käyvät mihin tahansa aihepiiriin. Jokaista harjoitusta voi myös vapaasti muokata käyttötarkoituksen ja mieltymysten mukaan.

Monet listan kohdista ovat leikkejä, mikä on vain yksi draaman työtavoista. Ne toimivat kuitenkin erityisen hyvin aloittelevalle draamaohjaajalle ja lapsiryhmälle käsiteltävän asian hahmottamisessa ja myönteisten oppimiskokemusten luomisessa. Mitä pienemmistä lapsista on kyse, sitä leikkisempää toiminnan tulisi olla. Leikit ja aistiharjoitukset ovat luetteloissa ensimmäisenä, niistä on hyvä aloittaa. Varsinaisia draaman työtapojakin voi harjoitella ensin myös yksittäin, mutta kokemuksen karttuessa voi alkaa muovata pidempiä kokonaisuuksia. Draama osoittaa hyvin käyttökelpoisuutensa elämyksellisenä opetusmetodina juuri prosessidraaman muodossa.

Virittäytymiseen

Nimi ja liike

Seistään piirissä. Jokainen sanoo vuorollaan nimensä ja tekee samalla jonkin liikkeen. Muut toistavat.

Voimapiiri

Vuorotellen kerrotaan yhdellä sanalla, mistä saa voimaa ja hyvää mieltä. Joko juuri tänään tai yleisellä tasolla.

Tunnelmapiiri pikkuesineillä tai kuvakorteilla

Levitetään esille (esimerkiksi piirin keskelle) erilaisia pieniä tavaroita/kuvia. Pyydetään kaikkia valitsemaan vaikkapa aamun mielialaa kuvaava hahmo. Esineen avulla kerrotaan aiheesta ja siitä, miksi valitsi juuri kyseisen esineen, vuorotellen ja sen verran kuin haluaa. Pikkuesineitä tai kuvakortteja voi käyttää symboloimaan monia erilaisia asioita. Aloitukseen sopii jokin sen hetken tunnelmaan tai käsiteltävään aiheeseen liittyvä kysymys.

Sähkötyt voimavirralla

Istutaan piirissä ja otetaan käsistä kiinni. Aluksi kokeillaan kuljettaa "sähkövirtaa" niin, että joku lähettää viestin puristamalla vieressä istuvan kättä. Viestin saanut siirtää sen seuraavalle puristamalla toisella puolellaan istuvan kättä. Kun sähkö saadaan kulkemaan kädestä käteen koko piirin läpi, seuraavalla kierroksella sähkövirran tullessa kohdalle jäykistytään irvistykseen kuin sähköiskun saanut. Kierroksia voi käydä niin monta kuin intoa ja aikaa riittää.

Taikasauva

Kävellään ympäriinsä tilassa, kunnes ohjaaja sanoo: Bling! Olette kaikki (esim.) perhosia. Liikutaan ja äänellään roolin mukaisesti, kunnes ohjaaja sanoo taas bling! -> uusi rooli.

Kirjalliset dokumentit; viestit, kirjeet, päiväkirjat, lehtileikkeet, kartat

Erilaisia dokumentteja voidaan käyttää kiinnostusta herättävinä draamatyöskentelyn käynnistäjinä. Esimerkiksi kirjeen kautta voi esitellä keskitetysti ongelmat, joista draamaprosessi lähtee liikkeelle. Viesti voidaan saada vaikkapa joltain roolihahmolta, se voi olla nauhoitettu viesti tai valokuva, video tai tuloste. Kirje voi olla myös repeytynyt tai kartta keskeneräinen, mikä herättää kysymyksiä ja lisää jännitettä työskentelyyn.

Runo

Runoja, satuja, lauluja ynnä muita voi myös käyttää draamatoiminnan pohjana. Käytin tätä runoa syksyteeman käsittelyssä. Ryhmälle tuttu käsinukkepoöllö esitteli sen lempirunonaan.

Metsän hajuja -Hannele Huovi

*Kai sinä muistat millaiselta
metsässä haisee syksyllä,
kun suon rannassa
tatti istuu
karpalohelmet kaulassa.*

*Kai sinä muistat millaiselta
metsässä haisee syksyllä,
kun niityn reunassa
hiiret laulaa
pihlajanmarjoista laulua.*

*Kai sinä muistat millaiselta
metsässä haisee syksyllä,
kun kirjavahameiset
koivut tanssii
kirpeän tuulen tahdissa.*

Käsittelyvaiheeseen

Ryhmiin jakautuminen

Ruumiinosat

Liikutaan ympäriinsä tilassa, ohjaaja sanoo jonkin numeron ja ruumiinosan esim. 3 korvaa, osallistujien muodostettava mahdollisimman nopeasti ryhmiä, joissa ohje toteutuu (esim.3 korvaa koskee toisiaan). Jatketaan erilaisilla lukumäärillä ja ruumiinosilla kunnes päästään haluttuun ryhmäkokoon seuraavaa harjoitusta varten.

Liikutaan kuin eläimet

Lapsille kuskataan tai näytetään kuvasta eläin niin, että aina esim. viidellä lapsella on sama laji. Ryhmät esim. 5 käärmettä, 5 kettua ja 5 lintua. Eläimen liikettä matkien etsitään oma ryhmä eli samalla tavalla liikkuvat lajitoverit. Lajien määrä valikoidaan tietysti halutun pienryhmämäärän mukaan.

Kosketuksen taika

Osallistujilla on silmät kiinni, kädet selän takana. Saavat käteensä luonnonesineen, jota ei saa katsoa. Tarkoitus löytää oma ryhmä, jonka jäsenillä sama esine, kuvailemalla sanallisesti esinettä.

Leikkejä ja aistiharjoituksia

Lempituoksu

Jaetaan ensin muulle ryhmälle, millainen on oma lempituoksu. Kuvitellaan kukin omaa suosikkiaan silmät kiinni hetken aikaa, yritetään saada tuoksu tuntumaan nenässä. Ohjaaja voi kysyä lopuksi, miten kuvittelu onnistui.

Ympäristön kuuntelu

Suljetaan silmät ja kuunnellaan hiljaa ympäristön ääniä. Jaetaan, mitä kuultiin ja mietitään, mitkä olivat ihmisen tai koneiden ja mitkä luonnon tuottamia. Kumpia kuultiin enemmän? (Kiuru ja koppakuoriainen 2010.)

Olen taimi

Leikitään siementä, joka alkaa kasvaa taimeksi. Ensin kasviin puhkeaa lehdet ja se kukkii. Kukissa pörisevät hyönteiset. Kasviin tulee siemeniä, jotka se lopulta ravistelee pois ja lopulta se kuihtuu syksyllä. Varis-

seista siemenistä kasvaa uusi taimi ja tämän uudesta siemenestä kasvaa taas uusi kasvi ja näin leikki jatkuu uudelleen ja uudelleen. Ohjaaja kertoo ja samalla lapset esittävät tarinaa yhdessä, kukin tavallaan. (Kiuru ja koppakuoriainen 2010.)

Auringonkukka

Ohjaaja loruttelee ja näyttää liikkeitä edeltä, muut toistavat perässä lause ja liike kerrallaan. Mul oli siemen kädessäin (Toinen käsi kuppina, toinen sormet supussa kupin päällä kuin pitelisi siementä.)

Se putos maahan (Siementä pidellyt käsi pudottaa siemenen maahan, katse seuraa kättä)

Aurinko paisto (Tehdään käsillä iso ympyrä)

Ja vettä sato (Nostetaan kädet pään korkeudelle ja lasketaan alas sormia heilutellen)

Se kasvo ja kasvo ja kasvo (Näytetään kädellä, miten kasvi nousee maasta yhä korkeammaksi)

No, mikä se on? (Kohautetaan hartioita ja levitellään käsiä.)

Aauringonkukka, aauringonkukka... (Pyöritään ympyrää, heilutellaan käsiä ja hoilataan.)

Lajitteluleikki

Lajitteluleikkiä varten piirretään jäteastiakuvat (vihreä - paperi, sininen - kartonki, ruskea - biojäte, punainen - ongelmajäte, tummanharmaa - sekajäte jne.). Ohjaaja tuo lapsille pussillisen erilaisia puhdistettuja jätteitä, jotka laitetaan esille. Kukin ottaa vuorollaan kasasta jätteen ja vie sen oikean keräysastian luokse. Lajitteluleikkiä voi leikkiä myös paritehtävänä tai vaikka kilpailuna. Ennen lajitteluleikkiä on hyvä kerrata lajitteluohjeet ja leikin jälkeen keskustella kierrättämisen merkityksestä. Jos ei kierrätettäisi, niin aina pitäisi ottaa lisää ja lisää raaka-aineita luonnosta. Kierrätysmateriaalien käytöllä voidaan korvata osa uuden tavaran valmistamiseen tarvittavista materiaaleista ja näin säästyy luonnonvaroja. (Kiuru ja koppakuoriainen 2010.)

Paperinkeräysjumppa

Paperinkierrätysjumpan avulla voi hahmottaa paperin elinkaarta. Ensiksi ollaan aivan pienen pieniä siemeniä, joista kasvetaan isoiksi puiksi. Tämän jälkeen tulee metsäkone ja kaataa puut maahan pötkölleen.

Metsäkone nostaa puut auton lavalle ja auton kyydissä pompitaan paperitehtaalle. Sitten kieritään ja hytkytään tehtaan liukuhihnalla eteenpäin. Tehtaassa mennään aivan littanaksi valmiiksi paperiksi, josta lopulta tulee sanomalehti. Pian lehti pomppaa postiluukusta sisään. Sitten seistään suorana, auotaan käsiä ja leikitään, että joku lukee meitä pikkusanomalehtiä. Luettu sanomalehti heitetään paperinkeräysastiaan, taas päädytään tehtaan hihnalle hytkymään, ja leikissä alkaa uusi kierros. (Kiuru ja koppakuoriainen 2010.)

Ostelijat ja kierrättäjät -leikki

Jos leikitään metsässä, osallistujat keräävät leikkiin tarvittavan kasan käpyjä. Muussa tapauksessa voidaan käyttää esim. vessapaperihylsyjä. Jaetaan osallistujat kahteen joukkueeseen, ostelijoihin ja kierrättäjiin.

Piirretään maahan iso ympyrä käpykasalle ja toinen ostelijoiden kotipesäksi. Ostelijoiden on tarkoitus saada yhteisestä kasasta mahdollisimman paljon käpyjä omaan pesään. Kierrättäjät taas yrittävät palauttaa ne maapallolle eli alkuperäiseen ympyrään kuljettamalla niitä takaisin ostelijoiden kotipesästä. Käpyjä kuljetetaan yksi kerrallaan, tönä ei saa. Leikki päättyy, kun kaikki kävyt ovat ostelijoiden pesässä tai ryhmä väsy ja ohjaaja päättää leikin. (Lasten maapalloretki.)

Draaman työtapoja

Ohjaaja roolissa

Yleinen työtapa, jolla ohjaaja voi haastaa, kehittää ja tukea niin draamatoimintaa kuin siihen osallistuvia toiminnan aikana. Draamaohjaajan ei tarvitse näytellä, mutta hän voi asenteellaan rohkaista ryhmää huomaamaan draamatyöskentelyn leikilliset mahdollisuudet. Rooli voi olla mitä vain tarinaa tukevaa sirkustirehtööristä menninkäiseen. Jokin roolimerkki, kuten päähine tai viitta, auttaa lapsia huomaamaan, milloin ohjaaja on roolissa ja milloin omana itsenään.

Äänimaisema

Käytetään tunnelman luomisessa ja tarinan tukena. Tehdään ihmisäänillä ja/tai (keho)soittimilla, voidaan myös nauhoittaa.

Pantomiimi

Miimi on äänetöntä kommunikointia/esiintymistä, jota voi käyttää monella tavalla. Yksin tai pienryhmässä voi esim. näytellä äänettömästi kehollaan jotakin teemaan liittyvää, muiden arvuutella mistä on kyse. Pantomiimin voi joko suunnitella etukäteen tai sitä voi käyttää improvisaation muotona.

Tilannekuva

Osa ryhmän jäsenistä muodostaa kehoillaan pysäytetyn kuvan, joka ilmentää joko tiettyä konkreettista hetkeä tai abstraktia käsitettä. Muu ryhmä tarkastelee ja tulkitsee kuvaa. Tilannekuvaa voidaan käyttää draamatyöskentelyn osana kuten löydettynä valokuvana tai myös itsenäisenä työskentelymuotona.

Kuvapatsas

Yksittäinen henkilö tai ryhmä muovaavat fyysisesti kuvapatsaan muista ryhmän jäsenistä/jäsenestä. Patsas voi esittää mitä vain tunnetta, tapahtumaa, toiveita jne. -mikä on toiminnan kannalta tarpeen. Olenaisista on, miten ryhmä sitä tulkitsee, mitä ajatuksia ja tunteita patsas herättää.

Elävä kone

Ensimmäinen menee piirin keskelle ja alkaa tehdä jotain toistuvaa liikettä. Yksi kerrallaan liitytään mukaan tekemään omaa liikettä ja lopulta kaikki muodostavat ison koneen. Liikkeisiin voidaan liittää myös äänet.

Asiantuntijan mantteli

Ryhmän jäsenet toimivat asiantuntijoina, esim. suunnittelija, arkeologi. Asiantuntijuutta kuvaamaan voi käyttää jonkinlaista "asiantuntijapäähinettä" kuten ylioppilaislakkaa. Rooli voi suoran nimittämisen sijaan myös kehittyä hiljalleen erilaisten tiedonhankintaa vaativien tehtävien kautta.

Kollektiivinen rooli

Draamaprosessin alussa osallistujilla voi olla yhteinen rooli. Kaikki lapset ovat esim. tutkijoita. Näin koko ryhmä saa käsityksen toiminnan fokuksesta ja näkökulmasta yleisellä tasolla. Prosessin edetessä osallistujia rohkaistaan tarkentamaan roolejaan. Osa voi myös vaihtaa roolia sellaiseen, jossa näkee enemmän mahdollisuuksia.

Muodonmuutos

Ryhmä tai osa siitä voi muuttua hengettömiksi esineiksi, kun määritellään tapahtumapaikan yksityiskoh-
tia. Pienryhmät voivat esimerkiksi keksiä, miten esittäisivät olohuoneen kalusteita.

Kokoukset

Voidaan käyttää, kun on yhdessä järjestetty tila ja osallistujat tietävät, miten rooleissa toimitaan. Työtavalla voidaan rakentaa roolihahmoja, käsitellä ongelmia ja lisätä tietoa. Kokoustavia ryhmiä voi olla esimerkiksi metsän eläimet, salapoliisit, asianomaiset jne.

Kuuma tuoli

Roolinhahmon rakentamiseen, näkökulmien selkiyttämiseen. Ryhmä haastattelee roolissa toimivaa henkilöä. Myös ryhmä voi tarvittaessa ottaa jonkin yhteisen roolin. Esimerkiksi keijuneuvosto (=lapsiryhmä) haastattelee metsän sotkenutta menninkäistä (=rooliin valittu osallistuja) tämän motiiveista.

Roolin vaihto

Ratkaisevalla hetkellä vaihdetaan rooleja, jotta päästään tutkimaan ongelmatilannetta uudesta näkökulmasta.

Lopetukseen

Rentoutus

Rentoutusharjoituksia on monenlaisia, tässä sellainen, jonka avulla rauhoituttiin eskareiden kanssa draamatuokion lopulla. Ohjaaja käy harjoituksen läpi verkkaiseen tahtiin. Hengitysharjoitukset voi tehdä itsekin, näyttääkseen mallia ja hahmottaakseen paremmin, mikä on niille sopiva kesto. Harjoituksen jälkeen lapsilta voi kysyä, miltä se tuntui ja onnistuiko rauhoittuminen heidän mielestään.

Ota mukava asento, sulje silmäsi kevyesti.

Ole rauhallinen ja hiljaa.

Huomaa, miten kätesi ovat painavat ja rauhalliset, paikallaan.

Jokainen sormi aivan hiljainen, varpaatkin makaavat liikkumatta.

Tunne, miten koko vartalo on painava ja rento.

Ei liiku silmät eikä suu, posket ja leuat ovat rentoutuneet.

Olo on rauhallinen ja tyyni.

Hengitys rauhoittuu.

Hengitä oikein syvään nenän kautta sisään

ja puhalla suun kautta ulos.

Hengitä syvään sisään... ja puhalla ulos.

Ja uudestaan.

Jatka nyt hengittämistä normaalisti omaan tahtiisi.

Huomaa, miten olosi on rauhallinen.

Voit nyt pikkuhiljaa alkaa palata takaisin.

Voit ensin liikutella hieman käsiäsi

ja sitten hitaasti avata silmäsi

ja jatkaa päivääsi.

(Muokattu My happy mind -blogin iltarentoutuksesta)

Tunnelmapiiri

Kerrataan yhdessä, mitä on tänään tehty. Kukin saa vuorollaan kertoa, mistä piti tuokiolla ja mistä ei. Ohjaaja voi konkreettisen palautteen sijaan myös esimerkiksi pyytää osallistujia kuvaamaan senhetkistä tunnelilaa tai äskeistä toimintaa yhdellä sanalla. Puheenvuoron merkinä piirissä voi kiertää esim. käpy. Se, jolla käpy on saa puhua, muut kuuntelevat.

Janatyöskentely

Tehdään tilaan jana esimerkiksi kahden puun tai seinän välille. Toisessa päässä on kyllä-vastaus ja toisessa ei-vastaus. Merkitään janalle keskikohta. Ohjaaja esittää väittämiä ja osallistujat liikkuvat janalla vastauksensa mukaisesti. Voidaan käyttää esim. palautteen antamiseen ja mielipiteiden kartoittamiseen.

Hetken merkitseminen

Kaikkia osallistujia pyydetään miettimään jokin mielestään merkityksellinen tai mieleen jäänyt hetki työskentelyn ajalta ja menemään juuri siihen kohtaan tilassa. Heitä voidaan rohkaista perustelemaan valintojaan ja keskustelemaan niistä. Käyttökelpoinen työskentelykerran reflektoinnissa ja ajatusten kokoamisessa seuraavaa kertaa varten.

Kirjallisuusvinkkejä

Heikkinen, H. 2010. Vakava leikillisyyys. Draamakasvatusta opettajille. Kansanvalistusseura. 2.-4. painos. Vantaa: Hansaprint.

[Draamakasvattajille ja opettajille tehty teos, joka perustelee draamakasvatuksen sopivuutta opetukseen.](#)

Hiltunen, J. & Konivuori, H. 2005. Vihreä draama: draaman keinoin kestäviin elämäntapoihin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

[Perusteos draaman käytöstä ympäristökasvatuksen välineenä. Sisältää valmiita ohjelmia, joista ainakin *Keijun outo tavara* on sovellettavissa myös päiväkotikäyttöön.](#)

Kiuru ja koppakuoriainen. Päivähoidon ja alkuopetuksen ympäristökasvatusideoita. 2010.

<http://www.kierratyskeskus.fi/files/3204/kiurujakoppis.web.pdf>

[Leikkejä ja muuta puuhaa luonnossa ja luonnon hyväksi.](#)

Lasten maapalloretki. Päiväkotien matka ympäristöystävälliseen elämään.

http://www.kierratyskeskus.fi/files/56/Lasten_maapalloretki_pieni.pdf

[Ympäristötekoja päiväkotiarkeen, muutamia leikkejä sekä tietoisuuksia kestävästä kehityksestä.](#)

My happy mind. Rentoutuminen sopii lapsillekin.

<https://myhappymindblog.com/2014/11/11/rentoutuminen-sopii-lapsillekin/>

Rentoutusharjoituksia ja meditaatiota myös lapsille.

Owens, A. & Barber, K. 2010. Draamakompassi -prosessidraaman suunnittelu, käytännön työskentely, arviointi ja reflektointi. Jyväskylä: Bookwell.

Paljon käytännön ohjeita draaman ohjaamiseen ja valmiita draamaohjelmia, jotka soveltuvat myös lapsille. Yhteisnide kahdesta draamakongkareiden kirjoittamasta kirjasta.

Sinivuori, P. & T. 2007. Esiripusta arvoihin. Toiminnallinen draamakasvatuskirja. Keuruu: Otavan kirjapaino.

Erittäin kattava koonti erilaisia työtapoja sekä valmiita arvokasvatukseen liittyviä draamaohjelmia.

Suosalo, A., Tavasti A., van de Kreeke, K., Lehti, P & Vannucchi, A. 2008. Lasten aurinkovuosi. Opas ekologiseen lastenkulttuuriin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Kasvattajille kirjoitettu opas ympäristö- ja taidekasvatuksen yhdistämisestä. Käytännön vinkkejä lähiluonnon- ja kierrätysmateriaalien käyttöön ja leikin luomiseen.

Toivanen, T. 2010. Kasvuun! Draamakasvatusta 1-8-vuotiaille. Helsinki: WSOYpro.

Vinkkejä siihen, mitä tehdä minkäkin ikäryhmän kanssa. 10 pedagogista ohjetta draaman ohjaamiseen, käytännön sovelluksia ja ideoita, kirjavinkkejä sekä valmiita draamaohjelmia.

Torén, B. 2000. Käsi nuken sydämellä. Käsinnukke pedagogisena välineenä. Helsinki: Tammi.

Ohjeita käsinnukkeen käyttöön opetusvälineenä.

